

4705

ΟΙ ΣΤΑΥΡΙΩΤΑΙ

† Ο ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ

ΕΣΜΑΝΟΓΛΙΟ
ΙΕΓΑΡΟ

Ἀπρίλιος τοῦ 1919

4705

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Περικλέους Τριανταφυλλίδου «ἦέν Πόντω
 Ελληνική φυλή Ἀθήναι 1866 — τοῦ αὐτοῦ
 Προλεγόμενα εἰς τοὺς Φυγάδας Τραπεζοῦντος —
 Τρύφωνος Εὐαγγελίδου «Ἱστορία τῆς Ποντικῆς
 Τραπεζοῦντος» Ὀδησσὸς 1898 — Ἐπαμεινώνδα
 Κυριακίδου Ἱστορία τῆς Μονῆς Σουμελαῖ Ἀθη-
 ναι 1898 — Πρακτικὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπὸ
 τοῦ 1875—1910 — Ἐπίσημα ἔγγραφα ἐπὶ τοῦ
 Σταυριωτικοῦ ζητήματος ἀνταλλαγέντα μεταξὺ
 Πύλης καὶ τῶν Πατριαρχείων — Ἱστορία τῆς
 Μονῆς Βαζελῶνος Ἀρχιμανδρίτου Παναρέτου
 Βαζελιώτου — Περιοδικὸν «Ἠχὸ τῆς Ἀνατολῆς
 (Γαλλιστὶ) ἐξ ἀνταποκρίσεως τοῦ 1912 I. Ἰω-
 αννίδου, Κων) πόλις — Ἐφημερὶς Κων) πόλεως
 «Πατρὶς» Ἰανουάριος 1909, 21, 22, 23, καὶ
 24 — Περιήγησις ἀνὰ τὸν Πόντον Κ. Μιχαλα-
 νοπούλου — Ἐφημερὶς «Κράτος» 1906 —
 τοῦ 1908.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΩΣΤΕΙΟΥ

Ἡ Νεοτουρκικὴ τυραννία, ἐκδικουμένη ἀμειλίκτως, ὡς ἀρνισιθρήσκους τοῦ ἐν Ἀκ-δὰγ Σταυριώτας, οὔτινας ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας, ἠρωϊκῶς παλαίοντες, διέσωσαν καὶ γλώσσαν καὶ θρησκείαν καὶ Ἐθνικὴν συνείδησιν, ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ βίᾳ ἐπιβληθέντος αὐτοῖς Μωαμεθανισμοῦ, τὸν ἀθηρὸν ἐκείνον, εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ὁμογενῆ συνοικισμέν, κατὰ τὸ τετρατὸς τοῦ πολέμου διάστημα, μετέτρεψεν εἰς κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος καὶ εἰς ἀπέραντον νεκροταφεῖον. Ἡ φρικιαστικὴ εἰκὼν, τῆς συντελεσθείσης ἐκεῖ μεγάλης Ἐθνικῆς καταστροφῆς, καθόσον ἐκ τῶν 19630 ὁμογενῶν 6592 μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, κατὰ τὴν ἐπισήμως ἐξηκριβωμένην στατιστικὴν, εὔρον τὸν θάνατον ἐκ τῆς πείνης, τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς στρατολογίας, παρέσχε μοι τὴν ἀφορμὴν, πρὸς σύνταξιν τῆς παρούσης ἱστορικῆς πραγματείας, ἐν ἣ, ἀπ' ἀρχῆς μέχρις ἡμῶν, ἐπὶ τῇ δάσει τῶν μᾶλλον ἀθηντικῶν πηγῶν, ἐκτίθεται τὸ τοσάκις ἀπασχολῆσαν τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον καὶ τὴν δημοσίαν γνώμην πολύκροτον σταυριωτικὸν ζήτημα.

*Ἐγγραφον ἐν Βιλατᾶ κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1919.

† Ὁ Σεβαστείας ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΔΗΘΕΙΑΙ

Ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ τῆς Τραπεζοῦντος, ἐν μέσῳ τῶν δασωδῶν καὶ ἀποκρήμων φαράγγων, τὰς ὁποίας σχηματίζουσιν αἱ πολυδαίδαλοι καὶ τραχεῖαι τῶν Ποντικῶν ὄρεων διακλαδώσεις, κεῖνται πυκνότατοι καὶ ἀμιγεῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, ἐξικνούμενοι καὶ πέραν τῆς Ἀργυρουπόλεως καὶ παρ' αὐτὰ ἔτι τὰ πρόθυρα τῆς Βαϊβούρτης, οἷς ἔλαχεν ὁ κλῆρος, τῆς περισώσεως μέχρις ἡμῶν, ζωντανῆς εἰκόνας τῆς μεγάλης συμφορᾶς καὶ τῆς ἐκ βάθρων ἀναστατώσεως, ἣν ὑπέστη κατὰ τοὺς χαλεποὺς τῆς τυραννίας χρόνους το δὺσμοιρον ἡμῶν ἔθνος, ἀνὰ τὰς ἐσχατίας ἐκείνας. Εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἐν ἣ ἡ παχεῖα χλόη ἀμιλλᾶται, ὑπερηφάνως, πρὸς τὰ ἀειθαλῆ καὶ παρθένα δάση τῶν ἀποκρήμων ὄροσειρῶν καὶ τὴν ὁποίαν, ἐπίσημοι ξένοι, ὡς ὁ Τούρνεφορτ καὶ ὁ ἀπαίσιος μισέλλην Φαλμεράυερ, λόγῳ τῶν μαγευτικῶν τῆς καλλονῶν, ἀπεκάλεσαν δευτέραν Ἑλβετίαν, ὁ δεινὸς σάλος τῶν διωγμῶν, οὓς ἄνευ παύλας ἐξήσκησαν κατὰ τῶν ἡμετέρων, φανατικοὶ καὶ αὐθαίρετοι τυραννίσκοι οἱ Δερέβεηδες, ἀνὰ πᾶν βῆμα, πρὸ τῶν ὀμμάτων

ἀμερολήπτου καὶ προσεκτικοῦ παρατηρητοῦ, παρουσιάζονται ἱστορικαὶ ἀλήθειαι, ὑψίστης σπουδαιότητος καὶ πλήρεις ἐνδιαφέρονος. Ἐνταῦθα, παρὰ τὰ ἀπειράριθμα λείψανα τῶν φρουρίων καὶ τῶν ναῶν, τῆς πάλαι εὐκλεοῦς τῶν Κομνηνῶν Αὐτοκρατορίας, ἀτινα σιωπηλῶς μὲν καὶ πενθίμως, πλὴν εὐγλώττως διαιωνίζουσι τὴν ἀδέκαστον τῆς ἱστορίας φωνήν, σώζονται μέχρι τῆς σήμερον Μουσουλμανικὰ χωρία, διαφυλάξαντα ἐν μέσῳ τῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ, πέντε αἰῶνων δουλεία, τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν Ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ Μωαμεθανοὶ, μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν ἔχοντες, τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου ληλούμενον ἑλληνικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὡς μαρτύριον ἀκαταγωνιστον τῆς καταγωγῆς καὶ προελεύσεως αὐτῶν. (Ἴδε τμῆμα ὄψεως καὶ Τόνγιας). Πλὴν, τὸ μᾶλλον σημαῖον, ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως γεγονός, τὸ ὁποῖον πολλάκις κατ' ἐπανάληψιν καὶ πολλαχῶς ἀπησχόλησε τὴν Εὐρωπαϊκὴν διπλωματικὴν καὶ συνεκίνησε, δικαίως, σύμπασαν τὴν ἑλληνικὴν ὁμογένειαν, τυγχάνει ἢ διὰ μέσου τῶν μακρῶν τῆς δουλείας χρόνων, ἠρωϊκὴ καὶ ἐκπληκτικὴ διάσωσις ἐνταῦθα, τῶν δ-μαιμόνων καὶ ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐκεί-

νων, οἵτινες, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν φρικαλεοτήτων τῶν, κατὰ παντὸς χριστιανικοῦ, διωγμῶν, ἠσπάσθησαν μὲν τὸν Μωαμεθανισμόν, πλὴν τῆ ἐπενεργεία τῶν Ἀρχιερέων καὶ Μοναστηρίων, μετανοήσαντες, μυστικῶς, ἀλώβητον καὶ ἀκεραίαν διεφύλαξαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των καὶ τὴν Ἐθνικὴν αὐτῶν συνείδησιν.

Οἱ Κλωστοὶ καὶ οἱ Σταυριῶται.

Οἱ ἀτυχεῖς ἀδελφοὶ ἡμῶν οὗτοι, οἱ βίᾳ μὲν καὶ ἐκ δειλίας ἀσπασθέντες τὸν Μωαμεθανισμόν, πλὴν μετανοήσαντες καὶ ἐπανελθόντες εἰς τοὺς κόλπους τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των, ἦν μετὰ ταῦτα κρυφίως ἐξήσκησαν, ἵνα ἀποφύγῃσι τὸν ἀναπόφευκτον ὄλεθρον, ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος, κοινῶς καλοῦνται κλωστοί, ἢ γυριστοί (κλώθω ἀρχαία ἑλληνικὴ λέξις εὐχρηστος ἐν τῇ Ποντικῇ Διαλέκτῳ σημαίνει γυρίζω, ἐπιστρέφω) ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων «τενασοῦρ» = ἀρνησὶ θρησκοί. Τοιοῦτοι Χριστιανοί, καταγόμενοι ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἀργυρούπολιν (Γκιουμουσχανέ) χωρίου Σταυρί, κατὰ τὸ ἔτος 1832 μετηνάστευσαν εἰς Ἄκ-
-δαγ τῆς Νομαρχίας Ἀγκύρας, ἐνθα διεκρίνον-

το, ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἐκεῖ ἀνεγνωρισμένων ἐπισήμως χριστιανῶν, διὰ τοῦ ὀνόματος Σταυριῶται. Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπησχόλησε κυρίως ἡ τύχη τῶν κλωστῶν τούτων τοῦ Ἄκ-δαγ, καθόσον ἡ τύχη τῶν ἄλλων, τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος, ἐκανονίσθη κατὰ μέγα μέρος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1856—1865, ὡς ἐκ τούτου ἐπεκράτησεν ἐνταῦθα (ἐν Κων)πόλει) καὶ πρὸς τοῖς ἐπισήμοις κύκλοις, ὅπως, διὰ τοῦ μερικοῦ ὀνόματος Σταυριῶται, διακρίνονται πάντες οἱ εἰς τὴν αὐτὴν καὶ οὗτοι ὑπαγόμενοι κατηγορίαν

Ἡμεῖς ὅμως, πρὸς μείζονα ἀκρίβειαν καὶ χάριν ἐκείνων, ὅσοι παρακολουθοῦσιν ἐξ ἐνδιαφέροντος τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, διαιροῦμεν εἰς τρία μέρη τὴν παροῦσαν ἡμῶν πραγματείαν. Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ἐξετάζομεν ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς τὸ ὅλον ζήτημα. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει, διαπραγματευόμεθα περὶ τῶν ἀγώνων καὶ προσπαθειῶν, ἃς κατέβαλον οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος κλωστοὶ, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς θησκευτικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας καὶ ἐν τῷ τρίτῳ μέρει, ἐκθέτομεν τὰ δεινοπαθήματα καὶ τὰς θυσίας, εἰς ἃς ὑπεβλήθησαν, διὰ τὸν αὐτὸν καὶ οἱ προηγού-

μενοι σκοπὸν, κλωστοὶ τῆς περιφερείας τοῦ Ἄκ-δαγ, τούτέστιν οἱ Σταυριῶται.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ Τραπεζοῦς καὶ ἡ μεσάχωρος αὐτῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν.

Μετὰ τὴν ἀτυχῆ συνθηκολόγησιν, τοῦ τελευταίου Ἑλληνος Αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος, Δαβίδ τοῦ Κομνηνοῦ, οἱ μὲν ἀριστοκράται καὶ εὐγενεῖς τῶν κατοίκων αὐτῆς (ἐν οἷς καὶ οἱ ἐξιολαμισθέντες υἱοὶ τοῦ Ἀμιροῦτζη, τοῦ πρωτοβεσταρίου τοῦ Αὐτοκράτορος, Μεχμέτ καὶ Ἰσκενδὲρ βέηδες, οἱ τὸ Πέραν ἐκλέξαντες, ὡς κατοικίαν αὐτῶν, ἐξ οὗ καὶ Βέηγλου καλεῖται) ὡς καὶ οἱ κάτοχοι τεχνῶν, ἤχθησαν ἐνταῦθα, πρὸς πύκνωσιν τοῦ ἀραιοῦ τῆς πρωτευούσης πληθυσμοῦ, οἱ δὲ πλείστοι τῶν ἐν αὐτῇ ὑπολειφθέντων, βαρέως φέροντες τὸν τραχὺν τῆς δουλείας ζυγόν, ἀπεσύρθησαν χάριν μείζονος ἀσφαλείας, ἀνὰ τὰς ἤττον προσιτάς, τοῖς ὀλιγαρίθμοις ἄλλως τε κατακτηταῖς, φάραγγας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐν αἷς ἴδρυσαν συνοικισμοὺς, πυκνοὺς καὶ ἀνθηρὸς βαθμηδὸν ἀποβάντας. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν, οἱ κατακτηταὶ ἐν-

ταῦθα ὑπελείποντο ἀριθμητικῶς τῶν ἡμετέρων καὶ εἶχον ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀλλαχοῦ εἰς κατακτήσεις νέων χωρῶν καὶ πόλεων ὁ βίος των ἡμετέρων παρὰ τοὺς πολλοὺς θρησκευτικοὺς περιορισμοὺς (ἀφοῦ ἀπηγορεύετο ἐν τῇ πόλει καὶ αὐτὴ ἔτι ἢ ἐν καιρῷ ἡμέρας ταφῆ των νεκρων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ περὶ τῆς Γκιουλ — παχάρ, Μαρίας παράδοσις, καθ' ἣν αὕτη θυγάτηρ τοῦ ἐκ Πιβερᾶς ἱερέως Χρυσοστόμου ἢ σύζυγος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Γου κατὰ τὸ 1578 γενομένη καὶ ἐπανελθοῦσα εἰς Τραπεζοῦντα μεταξὺ ἄλλων κατήργησε καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦτον) τὴν τυραννίαν καὶ τὰς βιαίας πλὴν οὐχὶ ἐξισλαμιστικὰς, ἦτο ἀρκούντως ἀνεκτός. Τοῦτο ἀκριβῶς πιστοποιεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅπερ μέχρις ἡμῶν διέσωσεν ἢ παράδοσις, ἦν καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ Τούρκοι Τραπεζοῦντος ἀναφέρουσι. Λέγεται ὅτι οἱ ἀνὰ τὴν ὑπαιθρον χώραν συμπήξαντες τοὺς συνοικισμοὺς αὐτῶν, τέως κάταικοι Τραπεζοῦντος βαρέως φέροντες τὴν τύχην τῆς γενεθλίου πόλεως κατήλθον μετὰ ροπάλου (ματσούκα = ρόπαλον ἐξ οὗ καὶ ἅπαντα τὰ χωρία τὰ ὑπερθεν τῆς Τραπεζοῦντος κείμενα κοινῶς καὶ μέχρι τῆς σήμερον Ματσούκας τουρκιστὶ δὲ Μάτζκα καλοῦν-

ται) περὶ τὴν μεσημβρίαν Παρασκευὴν τινα, καθ' ἣν ὄραν ἀκριβῶς, οἱ κατκτητῆται προσήχοντο, ἐντὸς τῶν τεμενῶν καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν πλὴν ἠττηθέντες, ἐλλείψει ὄπλων, κατεσφάγησαν ἐπὶ τῆς πλατείας, ἥτις, ἄχρι τῆς σήμερον καλεῖται Γκιουρ—Μεϊδάν. (ἴδε Ποντικὰ Περικλ Τριανταφυλλίδου.)

Ἄφ' ἧς στιγμῆς ὁμως ἐπυκνώθη ἡ φάλαγξ τῶν κατακτητῶν, διὰ τῶν ἐξισλαμίσεων καὶ εἰσῆχθη καὶ ἐνταῦθα τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα (1666), δυνάμει τοῦ ὁποίου, ἡ ὑπαρξίς, τὸ μέλλον καὶ ἡ τύχη ἐπαρχιῶν ὀλοκλήρων, ἐνεπιστεύοντο εἰς χεῖρας τυράννων ἀπαισίων, τῶν Δερεβέηδων ἐκείνων, ὧν τὸ ὄνομα καὶ μόνον, ἐνέπνεε τὴν φρίκην, ἀμείλικτος καὶ ἀπηνῆς, ἐκηρύχθη κατὰ παντὸς χριστιανικοῦ, διωγμός, σύνθημα ἔχων, τὸν θάνατον, ἢ τὴν ἐξισλάμισιν. Ἐντεῦθεν, παρὰ τὰ ἐπίσημα Ἀυτοκρατορικὰ Σουλτανικὰ φερμάνια, ὁ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, ἤδη, τῆς πόλεως, μετὰ φθονεροῦ βλέμματος, ὑποβλεπόμενος περικαλλῆς ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, (ὁ κατ' ἀπομίμησιν πιστὴν τῆς ἐν Κων) πόλει τοιαύτης, ἐν σχήματι μικρῷ ἀνεγερθεῖς), ἀφηρηπάγη ἐκ τῶν

χειρῶν τῶν ἡμετέρων, πρωτοστατοῦντος αὐτοῦ τοῦ Μουφτῆ τῆς πόλεως (1665-1666) καὶ μετὰ τοῦτον καὶ ὁ τοῦ Ἀγίου Φιλίππου, τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὴν ἀντίστασιν των χριστιανῶν, κατέπνιξεν ἀπηνῆς διωγμὸς καὶ σφαγή, ἧς ἕνεκεν 8000 οἰκογένειαι, ἐκ Τραπεζοῦντος, τῶν προαστείων καὶ των παρακειμένων αὐτῇ χωρίων, φεύγουσαι τὸν προφανεῖ ὄλεθρον, ἐζήτησαν ἄσυλον ἀνά τὴν ὄρεινὴν Ἐπισκοπὴν Θοανίας (Τόνγιας). Ἀτυχῶς ὅμως καὶ ἐκεῖ, εἴκοσι ἔτη βραδύτερον, (1685) ἐξηναγκάσθησαν, ἀντὶ τοῦ θανάτου νὰ προτιμήσωσι τὴν θρησκείαν τῶν κατακτητῶν. Κατὰ τινα σκοτεινὴν παράδοσιν, πρωτεργάτης τῆς συντελεσθείσης ἐν Θοανίᾳ ἀνεπανορθώτου ταύτης Ἐθνικῆς συμφορᾶς, ἐγένετο ὁ Ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἀλέξανδρος. Οὗτος ἐλθὼν, εἰς διάστασιν πρὸς τὸ ποιμνιὸν του, ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ θυμοῦ ἠσπάσθη τὸν Μωαμεθανισμόν, λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν τὴν ἀνωτάτην ἐν Τραπεζοῦντι πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰντζενδέρ πασᾶς. Ἐκδικούμενος ὅμως τοὺς συντελέσαντας εἰς τὸ ἀμάρτημα τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ ἔρκου, ὃν ἔδωκεν ἐνώπιον τοῦ Ἐσταυρωμένου Σωτῆρος, διὰ σιδή-

ρου, ἐξηνάγκασε τὴν τέως θάλλουσαν Ἐπαρχίαν του νὰ μιμηθῇ τὸ ἴδιον παράδειγμα. Κατὰ πόσον τυγχάνει ἀληθῆς ἡ παράδοσις αὕτη, ἀδύνατος ἡ ἐξακρίβωσις αὐτῆς· ὅτι ὅμως ἡ Θοανία (ἢ Τόνγια) ἦτο Ἐπισκοπὴ, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Τραπεζοῦντος, μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορίας· ὅτι δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐκεῖ ἐθαλλεν ὁ Ἕλληνισμὸς καὶ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν τὰ ἴχνη τῆς βιαίας αὐτοῦ ἐξοντώσεως. ἀπόδειξις ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ λαλουμένη μεταξὺ τῶν Τούρκων αὐτῆς κατοίκων. Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τοῦτο ὅτι, ἐν Τραπεζοῦτι φέρονται ὡς ἀπόγονοι τοῦ ἀρησιθρήσκου ἐκείνου, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν οἰκογένειαν Σουσάμογλου.

(Ἴδε Ἠχὴ τῆς Ἀνατολῆς I. Ἰωαννίδου Γαλλιστὶ—Παρίσιαι 1912)

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ταῦτα ἐν Θοανίᾳ ἐλάμβανον χώραν οἱ κάτοικοι Ριζοῦντος καὶ Ὀφews πιεζόμενοι ὑπὸ των εἰθισμένων ἔκπαλαι εἰς ἐπιδρομάς, διαρπαγὰς, ληστείας καὶ βιαιοπραγίας, γειτόνων αὐτοῖς Λαζῶν (ἐκ τοῦ ληΐζομαι = ληστεύω ἢ λέξις) καὶ πρὸ τῆς ἀναποφεύκτου εὐρεθέντες κινδύνου, συνεκάλεσαν Συμβούλιον τῶν προκρίτων καὶ ἱερέων αὐτῶν, ἵνα συσκεφθῶσι καὶ

ἀποφασίσωσι, περί τοῦ πρακτέου. Δυστυχῶς ὅμως περιελθόντες εἰς ἀμηχανίαν, οἱ μὲν τῆς Ριζούντος οἱ πάντες σχεδόν, φεύγοντες διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Κριμαίαν, τὸ Ἄρχιπέλαγος καὶ τὴν Βλαχίαν, οἱ δὲ τοῦ Ὀφεως, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῆς Θεανίας, διαφυλάξαντες, μέχρι τῆς σήμερον, ὡς μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν, μετὰ πολλῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἔτι δὲ καὶ παρ' ὄλον τὸν ὑπέμετρον ζῆλον καὶ φανατισμόν, δι' οὗ διακρίνονται, ζωηρὰν ἔχουσι τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Ἑλλήνων καταγωγῆς αὐτῶν.

Τὰ ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένα γεγονότα ταῦτα, καταδεικνύουσιν ἡλίου φαινότερον ὅτι, ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρων ἀπὸ τοῦ 1666 καὶ ἐντεῦθεν, ἐντῆ πολυπαθεῖ ταύτῃ χώρᾳ, ἣτις, πολλὰ ἤδη ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ἀπέβη σπουδαιότατος σταθμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐμαίνετο ἢ καταιγίς τῶν βίαιοπραγιῶν καὶ συνετρίβετο μετὰ φανατισμοῦ πᾶν Χριστιανικὸν καὶ Ἑλληνικόν. Κοινότητες ἀνθηρόταται, συνοικισμοὶ ἀκμαῖοι, εἰς πολιτισμὸν καὶ τέχνας καὶ ἐπισκοπαὶ παλαίφατοι, μεταλαμπαδεύσασαι. ἀόκνως καὶ ἀποτελεσματικῶς, τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, αἱ μὲν μετὰ

τὰς δέ, ἀνεπιστρεπτει, ἐσβέσθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν καὶ ἱστορία πλήρης ζωῆς καὶ μεγαλείου ἐτάφη ὑπὸ τὴν παγερὰν καὶ ἀπαίσιαν πλάκα τῆς ἐκμηδενίσεως. Αἱ μέχρι τῆς σήμερον, μεταξὺ τῶν Τούρκων, πολλῶν χωρίων, διασωθεῖσαι παραδόσεις, ἢ γλῶσσα ἢ Ἑλλήνων, ἦν πολλοὶ τούτων, ὡς μητρικὴν ἔχουσι καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἅτινα ἀσυναισθήτως, ἐν πάσαις ταῖς κοινωνικαῖς καὶ οἰκογενειακαῖς αὐτῶν σχέσεσι χρησιμοποιοῦσι εἶναι οἱ ἀσφαλέστεροι μάρτυρες οἱ βεβαιοῦντες ὅτι, ἐν τῷ Πόντῳ, οὐδέποτε ἐγκατέστη γνησίᾳ Τουρκικῇ φυλῇ καὶ ὅτι, ἡ πλειοψηφία τῶν ἐν αὐτῷ Μουσουλμάνων, ἐξαιρέσει τῶν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐγκατασταθέντων ἐνταῦθα Κιρκασίων καὶ Τουρκομάνων, ἔλκει τὴν καταγωγὴν αὐτῆς, ἐξ Ἑλλήνων, βίᾳ ἐξισλαμισθέντων.

**Ἐποχὴ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς τάξεως
τῶν κλωστῶν.**

Ἀναγκαιοτάτη παρέκβασις.

Ἐκ τῶν ἀδιαφιλονεικῆτων τούτων γεγονότων, ἀσφαλῶς ἅμα καὶ λογικῶς καταφαίνεται ὅτι, τὴν ἀρχικὴν ἱστορίαν τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων ἀδελφῶν, ἀνάγκη ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην τῶν ἀπαισιῶν διωγμῶν καὶ τῶν βιαίων καὶ συστηματικῶν, καθ' ὁμάδας συμπαγεῖς ἐξισλαμίσεων.

Ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, μετὰ πάλιν ἠρωϊκὴν καὶ ἐκπληκτικὴν ἀντοχὴν, διάδοσις, διὰ μέσου δύο καὶ ἡμίσεως αἰώνων, χιλιάδων ὁμογλώσσων, ὁμαιμόνων καὶ ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν ἡμῶν, ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ἀποτελεῖ τὴν μᾶλλον εὐγλωττον καὶ τοῦτ' αὐτὸ ζωντανὴν ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους, ὅσοι ἐκ περισσοῦ σωβινισμοῦ, ἐλαυνόμενοι ἐζήτησαν νὰ μειώσωσι, καὶ διαμφισβητήσωσι τὰς παλαιφάτους κληρονομικὰς περγαμηνὰς, ἃς κέκτηται, ἐν τῷ πόντῳ ἡ Ἑλληνικὴ φυλή. Ἀπασαὶ αἱ πόλεις αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς Σινώπης καὶ ἐντεθεν, μέχρι τῆς περιλαλήτου Ἰραπεζοῦντος, ἐν ἧ, μετὰ τὴν πολύπονον καὶ

θαυμαστὴν ὁδοιπορίαν διὰ μέσου τῆς χώρας τῶν Καρδούχων καὶ τῆς Ἀρμενίας, εὖρον φιλοξενίαν ἀδελφικὴν οἱ μύριοι τοῦ στρατηγοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἐν ἧ ὁ Βυζαντινὸς δικέφαλος φεύγων τοὺς Λατίνους ἐλευθερωτὰς, ἐδημιούργησεν ἱστορίαν καθαρῶς Ἑλληνικὴν, πλήρη αἰγλῆς καὶ μεγαλείου ἦσαν καὶ εἶναι οἱ φορεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἡ πραγματικὴ καὶ φυσικὴ δύναμις, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ὑπαρξὶς τῆς ζωῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Αἱ ἑλληνικαὶ τῶν ὀνομασίαι, ἃς ἐσεβάσθησαν αἰῶνες ὀλόκληροὶ τὰ μοναστήριά των, αἱ ἐκκλησίαι, αἱ μεγαλοπρεπεῖς σχολαί των, τὰ νοσοκομεῖα αὐτῶν, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ τέχναι καὶ πᾶν ὅ,τι καὶ σήμερον ἔτι μετὰ τὰς συμφοράς, τὰς θυέλλας καὶ τὰς τελευταίας καταιγίδας ἀποτελεῖ ἐκεῖ τὴν κίνησιν τὴν ζωὴν καὶ προσελκύει τὸ ὄμμα φέρει ἐπ' αὐτοῦ προφανῆ καὶ βαθέως ἀποτετυπωμένον τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως, τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας.

*Πατρίς τῶν κλωστῶν καὶ λόγοι
προκαλέσαντες τὴν ἀποδοχὴν ὑπ' αὐτῶν
τοῦ Μωαμεθανισμοῦ.*

Κέντρα πυκνότερα τῶν συνοικισμῶν τῶν κλωστῶν ὑπῆρχον ἐν ταῖς περιφερείαις Κρώμνης καὶ Σταυρὶ τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας, ἐν τισὶ χωρίοις τῆς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος (Καπῆ-κισὶ) κτλ. εἰς πλεῖστα χωρία περὶ τὰς μονὰς Σουμελᾶ Περιστεριῶτα, Βαζελῶνος, Χουτουρᾶ, καὶ Χαλιναρᾶ καὶ ἐν τῇ ἡρωικῇ Σάντα (ἐπαρχία Ροδοπόλεως) πλὴν τούτων ὅμως διεσπαρμέναι οἰκογένειαι αὐτῶν ἔζων ἐν Τραπεζοῦντι, Ἀργυροπόλει, Πουλαντζάκη ὡς καὶ ἐν πολλοῖς καθαρῶς τουρκοῖς καὶ χριστιανικοῖς χωρίοις. Ἐλάχιστοι δέ τινες τούτων ἔζων καὶ ἐν ταῖς πάρακειμέναις ἐπαρχίαις Θεοδοσιουπόλεως καὶ Κολωνίας. Τὸν σχηματισμὸν τῆς τάξεως ταύτης τῶν χριστιανῶν, ἐδημιούργησαν τρία σοβαρὰ περιστατικά· ὁ συστηματικὸς καὶ ἀδιάκοπος διωγμὸς καὶ αἱ πιέσεις, ἃς ἐξήσκουν κατὰ παντὸς χριστιανοῦ οἱ Δερὲ-βήδες καὶ Γενίτσαροι, ὁ φανατισμὸς τῶν περιόικων μωαμεθανῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι κατήγοντο ἐξ Ἑλλήνων, καὶ ὡς ἐκ τούτου μᾶλλον φανατικοὶ

καὶ σκληροτράχηλοι ἀποβάντες νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπέβλεπον τὴν ζωὴν τὴν τιμὴν καὶ περιουσίαν τῶν ἡμετέρων καὶ τελευταῖον αἱ συχναὶ πρὸς τὸ Βαγδάτιον καὶ τὴν Περσίαν ἐκστρατεῖαι, αἱ διὰ τῆς χώρας ταύτης διεξαγόμεναι συνήθως. Ἐπειδὴ διὰ μέσου τῶν περὶ τὰς μονὰς χλοερῶν καὶ ἀφθόνων εἰς ὕδατα κοιλάδων καὶ ὑπερθεν τῶν μαγευτικῶν τῆς Κρώμνης καὶ Σταυρὶ ὄροπεδίων, ἐν καιρῷ τοῦ θέρους ἀνοίγεται δροσερὰ καὶ συντεμημένῃ πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Περσίαν ὁδός, ἣν μέχρι τὴν σήμερον ἀκολουθοῦσι καὶ τὰ Περσικὰ καραβάνια, ὡς ἐκ τούτου αἱ στόχον ἔχουσαι τὰς χώρας ἐκεῖνας ἐκστρατεῖαι ἐγίνοντο διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης. Ὡς ἀναφέρει ἡ παράδοσις ἢ ἐγγύτατα ἡμῶν ἱσταμένη δσάνις ἐγένετο ἀποβίβασις στρατοῦ ἐν Τραπεζοῦντι ἐπὶ σκοπῷ ἐκστρατείας, πανικὸς κατελάμβανε τοὺς ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς ταύτης ὁδοῦ κατοίκους τῶν χωρίων καὶ ἰδίως τοὺς ἡμετέρους. Τὰ γυναικόπαιδα λαμβάνοντα τὰς ἀπαραιτήτους προμηθείας τῶν τροφίμων ἀπεστέλοντο καθ' ὁμάδας ἀνὰ τὰ δάση καὶ σπήλαια, ἢ κινητὴ περιουσία ἐξησφαλιζέτο ἐντὸς τῶν ὑπογείων τῶν οἰκιῶν, οἱ γέροντες παρέμενον ὡς ἀπλοῖ φύλακες τῶν χωρίων οἱ δὲ ἄν-

δρες μετὰ τῶν νέων περιδεεῖς συνεκεντροῦντο ἐπὶ τῶν διαφόρων σταθμῶν τῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ, ἵνα μεταφέρωσι διὰ τῶν κοιλάδων τὰ τηλεβόλα καὶ τὰς λοιπὰς προμηθείας καὶ στρατιωτικὰς ἐφοδιοπομπάς. Οἱ πάπποι ἡμῶν τῶν σήμερον ἐπιζώντων πολλάκις ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀγγαρείας καὶ εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν δι' ὧν διήρχετο ὁ στρατὸς ὁδῶν. Ἦτο φυσικὸν ὅθεν πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἐκ πικρᾶς πείρας κινούμενοι εἴτε καὶ ἐκ δειλίας πρὸς περίωσιν τῆς ζωῆς τῆς τιμῆς καὶ τῆς παρουσίας αὐτῶν νὰ ἐκλέξωσιν ὡς μᾶλλον σωτήριον μέσον κατὰ πάσης οἰασδῆποτε καὶ ὀθενδῆποτε ἐπιθέσεως καὶ καταδρομῆς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. Πλὴν οἱ πλείστοι τούτων τῇ ἐπεμβάσει τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν μονῶν μετάνοήσαντες καὶ ἐπανελθόντες εἰς τὴν πάτριον αὐτῶν θρησκείαν, ἵνα συμβιβάσωσιν ἀμφότερα τὰ θρησκεύματα κατ' ἐπίφασιν μὲν καὶ ὑποκριτικῶς προσεποιοῦντο ὅτι ἦσαν μωαμεθανοὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν, ἃς μετὰ τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρησιν τῆς θρησκείας ταύτης θὰ ἐνεῖχεν ἢ ἀπάρνησις αὐτῆς, μυστικῶς ὁμως καὶ μετὰ ζήλου θερμοῦ δὲν ἔπαυσαν ἐξαοκούντες ἅπαντα ἀνεξαίρετως τὰ χριστιανικά των κα-

θήκοντα ὑπὸ τὴν συστηματικὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν μοναστηρίων.

—*—*—*—
Οἱ ἀρχιερεῖς, τὰ μοναστήρια καὶ ἀρχιμεταλλουργοὶ σωτῆρες τῶν κλωστῶν.

Ἐὰν ὁμως ἀνὰ τὰ ἀπόκεντρα καὶ ἀπομεμακρυσμένα ἐκεῖνα τμήματα τοῦ Πόντου διὰ μέσου τῶν φρικιαστικῶν καταστροφῶν, ἃς ἐπέφερον ἢ μακρὰ καὶ καταπληκτικὴ δουλεία διεσώθη μέχρις ἡμῶν συμπαγῆς καὶ ἀκραιφνέστατος Ἑλληνισμός, τὸν ὁποῖον οὐδ' αὐτὸς ὁ τὴν πολύκροτον μισελληνικὴν ἐξενεγκῶν γνώμην καὶ θεωρίαν Φαλμεράνερ ἠδυνήθη νὰ διαμφισβητήσῃ, ἐὰν ἐθνολογικῶς κατ' οὐσίαν ἢ χώρα αὕτη δὲν ἀπέβαλε τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῆς ὄψιν καὶ χροιάν καὶ ἐὰν ὁμαίμονες καὶ ὁμόγλωσσοι ἀδελφοὶ ἡμῶν σάρκες ἐκ τῆς σαρκὸς τῶν λοιπῶν ἐκεῖ ὁμοφύλων κατὰ χιλιάδας ἀριθμούμενοι συνεκρατήθησαν ἐν τῇ πίστει τῶν πατέρων των καὶ περιέσωσαν διὰ μέσου τριῶν περίπου αἰώνων ἀλώθητον καὶ ἄσπιλον τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνείδησιν καὶ γλώσσαν ἔστω καὶ ὑπὸ τὸν ὑποκριτικὸν πέπλον τοῦ Μωαμεθανισμοῦ τὸ κατόρθωμα τοῦτο τὸ μέγα καὶ ὑπέροχον ἐξ ἴσου ὀφείλεται εἰς τοὺς

κατὰ καιρὸν ἀρχιερεῖς τοῦ τόπου καὶ τὸν ὑπ' αὐτοὺς κληρὸν εἰς τὰς εὐαγεῖς καὶ σεβασμίας μονὰς ἃς ἐκκληροδότησεν ἡμῖν ἢ εὐσέβεια βασιλέων εὐλαβῶν καὶ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ἀρχιμεταλλουργοὺς τῆς Ἀργυροπόλεως, οἱ ὁποῖοι ἀναμοχλεύοντες τὰ ἀνήλια βάθη τῆς γῆς ἐδημιούργησαν τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν καὶ ἀντοχὴν τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τεθέντων χιλιάδων ὁμογενῶν ἐργατῶν ἐν οἷς συγκατελέγοντο καὶ πολλοὶ τῶν κλωστῶν.

Οἱ ἀρχιερεῖς, δι' ὧν ἐγνώριζον ἀσφαλῶν μέσων καὶ μέσων συντελέσαντες εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ μυστικὴν ἐπαναφορὰν αὐτῶν εἰς τὸ πάτριον δόγμα συνεκοινωνοῦν αὐτοῖς τακτικῶς καὶ προσήρχοντο ἐπίκουροι καὶ συναντιλήπτορες ἐν παντί καὶ πάντοτε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης στοργῆς καὶ ἀφροσύσεως. Συναντώμενοι μετ' αὐτῶν ἐ καιρῷ νυκτὸς ἐν ταῖς πόλεσι, τοῖς χωρίοις, κνα τοῖς μοναστηρίοις δσάκις παρίστατο ἀνάγκη σοβαρὰ, καὶ δι' ἐμπίστων αὐτοῖς ἱερέων ἀνακοινοῦντες αὐτοῖς πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα τὴν ἡσυχίαν αὐτῶν ἐπέδρων οὐσιωδῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῶν συνειδήσεων τῶν φρονημάτων καὶ τῆς πολιτείας αὐτῶν. Καὶ τὸ ἐπίπονον μὲν καὶ ἐν πολλοῖς τραί-

χὺ καὶ ἐπικίνδυνον τοῦτο πλὴν παρήγορον διὰ τοὺς ἀρχιερεῖς καθῆκον τοῦτο, δι' οὗ καθησύχαζον τὰς ἐν ἐξεγέρσει διὰ τὸ ἀκούσιον ἀμάρτημα τῆς φαινομενικῆς ἀπαρνήσεως τοῦ Ἰησοῦ διαρκῶς διικτελούσας συνειδήσεις τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐκείνων συνεμερίζετο καὶ σύμπας ὁ κληρὸς μετ' αὐτοθυσίας καὶ εἰλικρινείας οὐ τῆς τυχοῦσης. Ἡ ἱστορία τῶν κλωστῶν στενῶς συνδέεται μετὰ τῶν ὀνομάτων σεβασμίων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν, οἵτινες συνεμερίσθησαν τὰς μυστικὰς αὐτῶν ἀγωνίας καὶ δοκιμασίας, κατηνάλωσεν μακρὰ ἔτη ὑπὲρ τῆς συγκρατήσεως αὐτῶν ἐν τῇ πίστει καὶ ἐθυσίασαν πολλάκις πᾶν ὅ,τι οἰκονομικῶς ἠδύναντο νὰ διαθέσωσιν ὑπὲρ τῆς ἀνέσεως καὶ ἡσυχίας των.

Ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοὺς ἡρέμους κτὶ μελαγχολικοὺς θόλους τῶν ἱερῶν μονῶν. τὰς ὁποίας δικαίως ἄχρι τῆς σήμερον ὁ ὁμογενὴς ἐκεῖ πλυθησμός περιβάλλει διὰ σεβασμοῦ ἀμερίστου καὶ πατροπαραδότου οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ κλωστοὶ εἶρον τὴν θερμότερου ὑποτήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν ἐν καιρῷ τῶν θλίψεων καὶ διωγμῶν. Συνερχόμενοι καὶ οἱ κλωστοὶ εἰς ταύτας ἀκωλύτως καὶ ἄνευ κινδύνου τινὸς ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν μωαμεθα-

νῶν καθόσον καὶ οὗτοι ἄχρι τῆς σήμερον κατὰ τὴν ἔκπαλαι ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν μετ' εὐλαθείας καὶ πίστεως ἐπισκέπτονται τὰς μονὰς καὶ ἐξαιτοῦνται τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ συναντίληψιν δσάκις κατατρύχουσιν αὐτοὺς ἀνίατοι ψυχικαὶ καὶ σωματικαὶ ἀσθένειαι καὶ παθήσεις καὶ δσάκις ἐπέρχονται αὐταῖς ἀποτυχίαι καὶ συμφοραὶ βιωτικαί, ἐκρατύνοτο ἐν τῇ πίστει, ἐτέλουν τὰς ἀπαιτούμενας τελετὰς (μετελάμβανον τὸν ἀχράντων μυστηρίων, ἐβαπτίζοντο ἐστέφοντο) καὶ ἐλάμβανον τὰ ἀπαιτούμενα ἐκείθεν ἠθικὰ πολλάκις δὲ καὶ ὑλικὰ ἐφόδια ὧν καθίσταντο ἀσφαλέστατοι φορεῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ὁμοιοπαθέσιν ἀδελφοῖς αὐτῶν. Εὐσεβεῖς δὲ καὶ σεβάσμιοι μοναχοί, τῶν ὁποίων τὰ στήθη διέφλεγεν ἄδολος καὶ ἀκοίμητος θρησκευτικὸς ζῆλος, ὡς ἄλλαι ἐστιόσαι, διεφύλαξαν ἀσβεστον τὸ πῦρ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τὸ θαμβὸν φῶς τῆς πενιχρᾶς κανδήλας μεταξὺ τῶν ἀτυχῶν ἡμῶν ἐκείνων ἀδελφῶν καὶ ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἥρωισμὸς τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ αὐτοθυσία ἦσαν οὐχὶ σπάνιαι, ἀλλὰ κοιναὶ ἀρεταὶ τῶν κληρικῶν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους κατὰ τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις καὶ δοκιμασίας ἃς ἐπέφερον ἡ μακρὰ δουλεία. Οἱ ἄνευ

ἐπιδείξεων καὶ μετὰ συνέσεως θαυμαστῆς ἐπιτελέσαντες τὸν ὑψηλὸν αὐτῶν ἐκεῖ προορισμὸν μοναχοὶ συμμεριζόμενοι βαθύτατα τὰς δοκιμασίας καὶ τὸν κάματον τῶν ἡμετέρων καὶ μετὰ πόνου ψυχῆς τὸν σκληρὸν αὐτοῦ ἀποδεκατισμὸν καὶ τὴν φρικιαστικὴν αὐτοῦ καὶ βιαίαν ἀραίωσιν ἐπὶ τοῦ σύνεγγυς παρακολουθοῦντες εὐκαίρως ἀκαίρως ἐν μέσῳ κινδύνων προφανῶν διέτρεχον τὰς κώμας καὶ προσεπάθουν νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς ἐκ δειλίας ἀρνηθέντας τὴν πίστιν τῶν πατέρων των, ἐμπνέοντες αὐτοῖς ἐλπίδας εὐτυχεστέρου αὐθις μέλλοντος καὶ ἐκτελῶν διὰ τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ δύστηνον ἔθνος ἡμῶν ἡμερῶν. Καὶ ἐὰν ἐπιτύχη ἡ μετάνοια καὶ ἐπαναφορὰ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν χιλιάδων ἀδελφῶν ὑποκυψάντων εἰς τὴν βίαν καὶ ἐὰν ἀπὸ τοῦ 1665 καὶ ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθη ἡ τάξις τῶν κλωστῶν κατὰ μέγα μέρος τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς εὐσεβεῖς μοναχοὺς. Ἄλλοι δὲ τολμηρότεροι ἐξ αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν, καὶ λόγῳ ἀποστάσεως καὶ λόγῳ τῶν παντοειδῶν κινδύνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν καὶ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἀτελέστατα ἦσαν πολλάκις ἀνελάμβανον μακρὰ καὶ ἐπίπονα ταξείδια ἀνὰ τὴν ὁμό-

δοξον Ρωσσίαν καὶ Βλαχίαν ἐπικαλούμενοι τὴν ὕλικὴν ἀρωγὴν καὶ ὑποστήριξιν ὑπὲρ τῶν οἰκειῶν μονῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ Ἡγεμόνων ὡς μαρτυρεῖ οὐκ ἄξιον ἀρχαῖον τῶν τσάρων τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν παλαίφωτον καὶ σεβασμίαν μονὴν Βαξελῶνος (ἴδε καὶ ἱστορίαν μονῆς Βαξελῶνος ἀρχιμανδρίτου κ. Παναρέτου Βαζελιώτου). Ἐπανερχόμενοι δὲ ἐκ τῶν μακρῶν ἐκείνων καὶ ἐπιπόνων ταξειδίων των τὰ προϊόντα τῶν συλλεγεισῶν ἐλεημοσυνῶν διέθετον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἀνέσεως καὶ ἡσυχίας τῶν ἡμετέρων φιλοδωροῦντες δι' ὑπερόγκων ποσῶν τοὺς Δερὲ βέηδες τοῦ τόπου ὧν οἱ πλεῖστοι ἀτυχῶς ἐτύγχανον ὄντες ἀπόγονοι Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ἐν προγενεστέραις ἐποχαῖς ἐξισλαμισθεισῶν. Εὐρέθησαν δὲ μεταξὺ τῶν μοναχῶν καὶ τολμηροί, οἵτινες μετὰ σθένους ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιτυχίας ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ζωῆς ἤλεγξαν καὶ ἐκάκησαν τὰς κατὰ τῶν χριστιανῶν αὐθαιρεσίας τῶν σατραπῶν ἐκείνων χρησιμοποίησαντες πρὸς τοῦτο τὰ ταῖς μοναῖς ὑπὸ τῶν Σουλτάνων παραχωρηθέντα προνόμια.

Σπουδαίας ὁμως καὶ σημαντικᾶς ὑπηρεσίας παρέσχον τοῖς τε κλωστοῖς καὶ τοῖς χριστιανοῖς

καθόλου καὶ οἱ ἐν ταῖς περιφερείαις Ἀργυρουπόλεως Κρώμνης καὶ Σάντας ὁμογενεῖς ἀρχιμεταλλουργοὶ (οἱ οὐσταπασῆδες κοινῶς λεγόμενοι). Αἱ περιφέρειαι ἐκεῖναι, αἱ φύσει ὄρειναι, πετρώδεις, καὶ ἄγονοι ἦσαν πλούσιαι εἰς μέταλλα ἀργύρου, μολύβδου, καὶ χαλκοῦ, πρὸς ἐνμετάλλευσιν καὶ κατεργασίαν τῶν ὁποίων ἠσχολοῦντο χιλιάδες ὁμογενῶν ἐργατῶν, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἦσαν κλωστοὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ διεύθυνσιν τῶν Ἀρχιμεταλλουργῶν. Οἱ Τούρκοι ἀψησολημένοι εἰς κατακτήσεις καὶ ἐκστρατείας συνεχεῖς καὶ ἀκαταπαύστους, κατ' ἀνάγκην ἀπαραίτητον ἔχρηζον τοῦ ἀπαραιτήτου χρήματος. Ἐντεῦθεν πλὴν τῆς πολεμικῆς οὐδεμίαν ἄλλην τέχνην ἐξασκήσαντες, κατ' ἀνάγκην ἀδήριτον ἰδιαιτέραν ὄλωσ ἐλευθερίαν καὶ ὑποστήριξιν παρέσχον τοῖς Ἀρχιμεταλλουργοῖς, ἀναγνωρίσαντες τὰ ἀπεριόριστα ἐκείνων ἐπὶ τε τῶν μεταλλείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐργατῶν δικαιώματα, ὡς περὶ τούτου μαρτυροῦσι τὰ μέχρις ἡμῶν περιωθέντα, καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μητροπόλεως κείμενα Αὐτοκρατορικὰ φερμάνια. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προνομίων τούτων οἱ Ἀρχιμεταλλουργοὶ ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἐν Ἀργυρουπόλει

Ἐμίνη, ἦτοι τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου νὰ περικόπτωσι καὶ περιορίζωσι οἵανδήποτε ἀθαιρεσίαν καὶ βιαιοπραγίαν τῶν τούρκων ἐναντίον τῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις ἐργαζομένων πολυπληθῶν ὁμογενῶν ἐργατῶν καὶ ἐν γένει πῶν χριστιανῶν. Εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν οὐσταπασήδων ὀφείλεται καὶ τὸ φερμάνιον δι' οὗ ὑποχρεῖτο ἡ Κυβέρνησις νυκτός τε καὶ ἡμέρας νὰ τοποθετῇ φρουρὰν ἐκ δύο στρατιωτῶν πρὸ τῆς πύλης τῆς Μητροπόλεως (ἴδε Ἀρχεῖα Μητροπόλεως Χαλδίας. Ἡ ἱκανότης, ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ πολιτικὴ σύνεσις τῶν Ἀρχιμεταλλουργῶν τὸν ἄγονον πρὶν καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητον τόπον ἐκεῖνον κατέστησε κέντρον σπουδαιότατον καὶ οἰκονομικῶς ἀνθηρότατον. Ἐν Ἀργυρουπόλει ἠκμαζον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος αἱ τέχναι ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἄχρι τῆς σήμερον σωζόμενα ἐξόχου τέχνης κειμήλια τῶν ναῶν αὐτῆς. Ἀντικαταστήσασα τὴν Τραπεζοῦντα κατέστη ἡ ἐστία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἀνὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπου ἀθρόος πανταχόθεν συνεκεντρώθη Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς οἰκονομικῆς εὐεξίας καὶ ἐκ τῆς ἐλευθερίας, ἧς ἀπήλαυον οἱ ἐν

αὐτῇ ὁμογενεῖς ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῶν οὐσταπασήδων προστασίαν. Πολλάκις κατ' ἐπανάληψιν κατὰ τοὺς κρισίμους καὶ χαλεποὺς τῆς δουλείας χρόνους καὶ Ἀρχιερεῖς καὶ Πατριάρχαι ἔτι ἐν οἷς καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος καὶ ἄλλοι ἐπεσκέφθησαν αὐτὴν ἐλειτούργησαν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῆς καὶ ἐπεκαλέσθησαν ἐπιτυχῶς τὴν ὑλικὴν τῶν ὁμογενῶν ὑποστήριξιν καὶ ἐπικουρίαν ὑπὲρ τοῦ χειμαζομένου ποιμνίου των. (ἴδε Κωδ. Μητροπολιτικοῦ ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀργυροπόλεως, ἐν ᾧ καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισήμων ἐκεῖνων ἐπισκεπτῶν). Ἡ Μητρόπολις αὕτη, ἧς τὰ τέκνα σήμερον παλαίουσι κατὰ τοῦ φάσματος τοῦ ἐκ πείνης θανάτου ἢ τοσάκις ἐν χρόνοις προγενεστέροις ὡς ἐπισήμως φαίνεται τείνασα πλουσίως ἀρωγὸν χεῖρα πρὸς πάντας τοὺς ἐπικαλεσθέντας τὴν συνδρομὴν αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐστία ἀπὸ τοῦ 1828 καὶ ἐντεῦθεν τοῦ μεγάλου οὕτως εἰπεῖν μεταγγισμοῦ ἀνὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας τὸν Καύκασον καὶ τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου τῶν πολυαρίθμων ἀποικιῶν καὶ ἡ χώρα ἐν ἣ τὴν μᾶλλον εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον ἀδελφικὴν ὑποστήριξιν εὖρον οἱ ἀτυχεῖς κλωστοί. Ἐκεῖ ἐνθα σήμερον παραμένουσι τὰ ἴχνη παρελθόντος μό-

νον μεγαλείου τῆς ἀτυχοῦς ταύτης πόλεως, συνερχόμενοι οἱ κλωστοὶ ὑπὸ τὰ ἀνήλια καὶ ἀπροσπέλαστα βάθη τῆς γῆς, ἔνθα ἦτο ἀδύνατον νὰ εἰσδύη ξένος ἐπικίνδυνος ὀφθαλμός, ἐλευθέρως συνεκοινῶνουν μετὰ τῶν ἀνεγνωρισμένων ἐπισήμως ἀδελφῶν αὐτῶν καὶ συνεσκεπτοντο περὶ παντὸς ζητήματος ἔχοντος οχέσιν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸ Ἔθνος.

Ἀναγκαῖαι προφυλάξεις τῶν κλωστῶν

Ἡ ὑπὸ τῶν κλωστῶν ὑποκριτικὴ καὶ κατ' ἐπίφασιν ἀποδοχὴ καὶ ἐξάσκηση τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ἐξησφάλιζε μὲν αὐτοὺς κατὰ πάσης αὐθαιρεσίας καὶ βιωσιμότητος, σοβαροῦ, ὅμως καὶ διαρκεῖς ἐδημιούργει κινδύνους διὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν, καθόσον καὶ μικρὰ τις ὑπόβια περὶ τῶν πραγματικῶν αὐτῶν φρονημάτων καὶ διαθέσεων θὰ ἐθεωρεῖτο, δικαίως. οὐχὶ ἀπάρνησις τῆς θρησκείας τῶν κατακτητῶν ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ἐπίσημος περιφρόνησις, ἐμπαιγμὸς καὶ ὕβρις αὐτῆς συνεπάγουσα κατ' ἀκολουθίαν τὸν θάνατον ὡς ποινὴν συνφδὰ ταῖς Μουσουλμανικαῖς θρησκευτικαῖς διατάξεσι. Πρὸ τοῦ σοβαροῦ τούτου κινδύνου ἀδιαλείπτως εὐρισκόμενα ἔκτακτα ὅλως καὶ ἐπιμελεημένα ἐλάβανον προφυλακτικὰ μέτρα εἰς ἐπιστήμην τοῦτ' αὐτὸ ἀνεδείξαντες κατὰ τὰ

μακρὰ ἔτη τῆς ἀγωνίας καὶ τῶν δοκιμασιῶν τὴν καταναγκαστικὴν αὐτῶν ὑπόκρισιν. Εὐτυχῶς ἐν καὶ μόνον ἀναφέρει ἡ παράδοσις πορὰδειγμα, καθ' ὃ πλοῦσιός τις ἐξ αὐτῶν ἐπιχειρήσας νὰ καιτηρήσῃ ἀστόχως τὴν Μουσουλμανίδα σύζυγόν του εἰς τὸν Χριστιανισμόν, καὶ προδοθεὶς ὑπ' αὐτῆς μικροῦ δεῖν καθίστατο παραίτιος γενικῆς τῶν κλωστῶν συμφορᾶς, ὧν ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἀληθῆ φρονήματα· εὐτυχῶς μετὰ δοκιμασίαν καὶ ἀγωνίαν σκληρὰν τὸ ζήτημα παρεκάμφθη διὰ τῆς καταβολῆς ὑπερόγκων λύτρων. (ἴδε ποντικὰ Περικλ. Τριανταφυλλίδου) Ἄξια ὅμως ὅλως ἰδιαιτέρας μνείας ἐνταῦθα τυγχάνει ἡ ἀμεμπτος ἐν παντί καὶ πάντοτε τῶν ἡμετέρων πρὸς τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους ἀδελφοὺς ἡμῶν. Οὐδέποτε τις τῶν Χριστιανῶν εἶτε ἐκ πάθους προσωπικοῦ εἶτε καὶ ἐκ κουφότητος καὶ ἐκριτομυθείας ἐλαυνόμενοι ἀπειράθη νὰ καταστῆ παρά τοῖς Τούρκοις προδότης τῶν ἀληθῶν φρονημάτων ἐκείνων ἀλλὰ τοῦναντίον πάντες ἀνεξαιρέτως κατ' οὐδὲν ἐαυτῶν κατωτέρους ἐκείνους θεωροῦντες ὡς ἀδελφοὺς ὁμαίμονας καὶ ὁμοθρήσκους ἠγάπων καὶ ὑπερήσπιζον συμμεριζόμενος μετ' εἰλικρινείας τὰς τε θλίψεις καὶ τὴν χαρὰν αὐτῶν. Τὴν τιμητικὴν δὲ διὰ τε τὸ Ἔθνος στάσιν ταύτην τῶν ἡμετέρων ἐναντι τῶν κλωστῶν θὰ συναντήσωμεν κατωτέρω ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἐν ᾧ οἱ περὶ ἀνεξιθρησκείας ἀγῶνς ἐκείνων ἐκτίθενται.

Οικογενειακὸς βίος τῶν κλωστῶν.

Ἐν τῷ οικογενειακῷ βίῳ οὗτοι παρ' ὄλην τὴν καταναγκαστικὴν καὶ στενὴν μετὰ τῶν Τούρκων συνάφειαν καὶ σχέσιν ἀνέπτυξαν τοιαύτας χριστιανικὰς ἀρετὰς πρὸ τῶν ὁποίων καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἀνεγνωρισμένοι Χριστιανοὶ μετὰ θαυμασμοῦ πολλάκις ὑπεκλίνοντο. Τηροῦντες μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας, αὐστηρότητος, καὶ εὐλαβείας πάσας τὰς Χριστιανικὰς διατάξεις, καὶ προσευχόμενοι τακτικῶς ἐνώπιον τῶν ἐν μυστικῷ μέρει τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἀνηρημένων εἰκονοστασιῶν πρὸ τῶν ὁποίων ἀκοίμητος ἕκαστε κανδύλα, διεφύλαξαν τὴν θερμὴν ἐκείνην καὶ στερεὰν ἀφοσίωσιν πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς φυλῆς ἧτις πολλάκις συνέτριψε τὸ κατ' αὐτῶν μένος τῶν κατακτητῶν, ἐν τοῖς τελευταίοις μάλιστα καιροῖς, ὅποτε ἐπεχειρήθη ὁ βίαιος στραγγαλισμὸς, καὶ ἡ παραγραφή τῶν κητημένων ἐκ τῆς ἱστορίας δικαιωμάτων αὐτῶν. Γνωρίζοντες τὰς ἐπικινδύνους συνεπειάς, ἃς θὰ εἶχον ἐπὶ τῆς καθόλου τύχης καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν οικογενειῶν αὐτῶν, αἱ μετὰ τῶν γνησίων Μωαμεθανῶν ἐπιγαμίαι, ἀπέφευγον ταύτας ἐπιμελῶς καὶ ἐνούμφεον τὰ τέκνα αὐτῶν μετὰ τῶν ὁμοίων των ἐκ μικρᾶς ἔτι ἡλικίας, ἵνα μὴ εὐρεθῶσι πρὸ προτάσεων ἐκ μέρους Τούρκων. Ἐὰν

δὲ τυχόν ἢ ἀποφυγῆ τῶν μετὰ τῶν Τούρκων συνοικειῶν ἀπέβαινε ἀδύνατος, ὅπερ ὁμως σπανίως ἐτύγγανε, ἐφρόντιζον καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ νυμφεύωσι μᾶλλον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν μετὰ Μουσουλμανίδων, ἃς βαθμηδὸν ἠδύναντο νὰ καταστήσωσι χριστιανὰς ὡς πολλὰ τοιαῦτα ἀναφέρονται παραδείγματα ἢ νὰ δίδωσιν εἰς γομοῦ κοινωνίαν τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς Μουσουλμάνοις, ἀφοῦ οὕτω θὰ κατεστρέφετο τὸ μέλλον ἐκείνων καὶ ἡ πίστις, ἀπομακρυνομένων τῆς πατρῴου θρησκείας.

Ὄνόματα τῶν κλωστῶν.

Οἱ κλωστοὶ κατ' ἀνάγκην ἔφερον δύο ὀνόματα· ἐν μὲν Μωαμεθανικὸν ἐπίσημον, δι' οὗ διεκρίνοντο ἐν ταῖς καθημεριναῖς πρὸς τοὺς ἄλλους σχέσεσιν αὐτῶν ἕτερον δὲ χριστιανικὸν χρησιμοποιούμενον μόνον κατὰ τὴν τέλει τῶν χριστιανικῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Πλὴν θανάσιμον τοῦτ' αὐτὸ καὶ φρικτὸν ἐλογίζοντο ἁμάρτημα τὴν χρῆσιν τῶν προσφιλῶν τοῖς πλείστοις τῶν Μουσουλμάνων θρησκευτικῶν ὀνομάτων τοῦτέστιν ἐκείνων ἅτινα ἔφερον οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ καὶ ὑπέρμαχοι τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας. Τοῦτου ἕνεκεν οὐδεὶς ποτε αὐτῶν εὐρέθη ἔχων τὰ ὀνόματα Μεχμέτ Ἀλῆ, Ἀἰσὲ Φατρᾶ καὶ τὰ τοῦτοις συναφῆ.

Αὐτοτελεῖς συνοικισμοὶ τῶν κλωστῶν.

Ἐν τοῖς χωρίοις, ἐν οἷς οὗτοι ἀπετέλουν ἀμιγεῖς καὶ αὐτοτελεῖς συνοικισμοὺς (ὡς ἐν Κρώμνη Σάντα Σταυρί καὶ ἐν πολλοῖς χωρίοις περὶ τὸς Μονῶς) μόνον ἢ ἑκτακτος ἔξωθεν ἔλευσις εἴτε δ' ἐργασίαν εἴτε καὶ δι' ὑπηρεσίαν τῶν τούρκων ἐπέβαλλεν αὐτοῖς τὴν λήψιν τῶν ἀπαιτουμένων προφυλακτικῶν μέτρων. Ἐχοντες ἰδιοὺς ἱερεῖς μὴ φέροντας τὸ διακριτικὸν ἔνδυμα συνήρχοντο κατὰ τὰς ἐσπράς ἐν τοῖς ὑπογείοις ναῖδρίοις ἅτινα εἶχον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν καὶ ὧν πολλὰ ἄχρι τῆς σήμερον σώζονται ἐν Κρώμνη καὶ Σταυρί ἀφιερωμένα εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον καὶ ἐκεῖ ἔξεπλήρουν πάντα τὰ χριστιανικὰ αὐτῶν καθήκοντα. (Ἐν Βαρενοῦ τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι ἐν ἧ ὑπῆρχον καὶ κλωστοὶ σώζεται ἐν τῇ οἰκίᾳ Μολλάντων τοιοῦτος ναὸς ὑπόγειος· γόνος δὲ τῆς οἰκογενείας ταύτης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ Σουλεῦμὰν ἐφένδης ἐχρημάτισε καϊμακάρης τοῦ Ἁγίου ὄρους ποικίλας παρασχῶν τοῖς ἐκεῖ Μοναχοῖς ἐκδουλεύσεις.) Ἐχοντες κατὰ τύπους καὶ τέμενος Μουσουλμανικὸν ἐν περιόπτῳ τοποθεσία τοῦ χωρίου αὐτῶν, ἵνα μὴ παράσχωσιν ὑπονοίας συνήρχοντο ἐκεῖ ὡς ἂν ἰουρκοῦς ἐξενίζετο ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῶν. Μόνον ἐν καιρῷ τοῦ μηνὸς ραμαζάν ὁπότε ἀπεστέλλετο εἰς τὰ χωρία αὐτῶν ἰδιαίτερος Μολλᾶς πρὸς κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν

τῶν ἐκεῖ ὡς ἐνόμιζον Μουσουλμάνων κατ' ἀνάγκην καὶ πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ἐφοίτων τακτικῶς εἰς τὰ τερένη, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὰς λούσεις ἐτήρουν μετὰ τῆς δυνατῆς λεπτότητος πάσας τὰς Θρησκευτικὰς διατάξεις καὶ ἐνήστευον ἔστω καὶ φαινομενικῶς. Ἐὰν δὲ ἐν καιρῷ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ παρουσίας τοῦ Μολλᾶ ἀπέθνησκε τις αὐτῶν ἐνήργουν κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ μὴ καταστῆ ἀντιληπτὴ ἡ κηδεῖα καὶ ταφὴ τοῦ θανόντος. Τοσαύτην δὲ ἐπιτηδειότητα ἀνέπτυξαν ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν ὥστε ὡς ἀναφέρει ἡ παράδοσις Μολλᾶς τις ἐπὶ εἴκοσι κατὰ συνέχειαν ἔτη ἐπισκεπτόμενος κατὰ τὸν μῆνα τοῦ Ραμαζανίου τὴν Κρώμνην καὶ μὴ ἀξιωθείς νὰ κηδεύσῃ νεκρὸν, ἐν τῇ ἀφελείᾳ του ἔλεγεν εἰς τοὺς ἐρωτῶντας νὰ μάθωσι τὰς περὶ τοῦ τόπου ἐκεῖνου ἐντυπώσεις του (ὅστις θέλει νὰ ζῆσῃ ἄς μεταβῆ εἰς τὴν Κρώμνην,)

(Ἴδε ποντικὰ Περικλ. Τριανταφυλ. καὶ Ἡχῶ τῆς Ἀνατολῆς).

Οἱ κλωστοὶ ἐν μέσῳ τῶν Τουρκικῶν Χωρίων

Ἐν τοῖς χωρίοις ἐν οἷς συνέζων ἀσμιξ μετὰ Τούρκων φυσικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην ὅλας ἑκτακτα ἐλάμβανον προφυλακτικὰ μέτρα. Πρὸς ἀποφυγὴν οἰασδήποτε ὑπονοίας ἐκ μέρους τῶν συνοί-

κων συμμετείχον τακτικῶς τῶν Θρησκευτικῶν ἐκείνων τελετῶν καὶ ὑπεκρίνοντο μετὰ πάσης ἐπιμελείας, οὗ ἕνεκεν καὶ ὁ βίος αὐτῶν καθίστατο λίαν ἐπαχθῆς καὶ ἀνιαρὸς. Συμπροσευχόμενοι μετὰ τῶν Μουσουλμάνων ἐντὸς τῶν τεμενῶν μυστικῶς τὰ χεῖλη αὐτῶν ἐψέλιζον Χριστιανικὰς εὐχὰς ἐν αἷς εὕρισκον τὴν ἱκανοποίησιν τῆς συνειδήσεως αὐτῶν καὶ τὴν παραμυθίαν. Ἀνατρέφοντες τὰ τέκνα αὐτῶν ὅσον ἠδύναντο Χριστιανοπρεπῶς, ἀπέκρυπτον ἀπ' αὐτῶν τὰς τε σκέψεις καὶ πράξεις αὐτῶν, ὅπως μὴ ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς μικροὺς περιέργεια καὶ ἀδιακρισία καταστῆ ἀφορμὴ δυσαρέστων συνεπειῶν. Ἐντεῦθεν μόλις κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν αὐτῶν ἐφρόντιζον ν' ἀποκαλύψωσιν αὐτοῖς τὰ περὶ Χριστιανισμοῦ καὶ τὰ ἴδια φρονήματα. Ὅσάκις δ' ἐπρόκειτο νὰ τελῶσι μυστήριον ἢ χριστιανικὴν τινα τελετὴν ἢ προσεκάλουεν ἐκ παρακειμένου χριστιανικοῦ χωρίου ἱερέα ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ μετημφισμένον ἢ ἐὰν τοῦτο ἦν ἀδύνατον ἐπὶ προφάσει ἐργασίας ἀπήρχοντο εἰς Μοναστήριον κατάλληλον.

Ἀποθνήσκοντες δὲ ἐθάπτοντο μὲν κατὰ τὰς τουρκικὰς συνηθείας ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐκεῖνοι νεκροταφεῖς πλὴν ταῦτοχρόνως ἐφρόντιζον νὰ ψαλῆ καὶ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία τοῦ θανόντος ἐν παρακειμένῳ χριστιανικῷ χωρίῳ.

Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ὁσάκις ἐνουμφεύετο τις αὐτῶν. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτελεῖτο ὁ γάμος καθ'

ὄλας τὸς διατυπώσεις τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας ἀκολούθως ὁμοῦ μυστικῶς ὁ γάμος ἐπευλογεῖτο καὶ κατὰ τὰ ἐπικρατοῦντα χριστιανικὰ θέματα ὑπὸ τοῦ ἱερέως.

Οἱ κλωστοὶ ἐν μέσῳ τῶν Χριστιανικῶν Χωρίων

Ἦττον ἐπικίνδυνος καὶ μᾶλλον ἐλεύθερος ἦν ὁ βίος τῶν κλωστῶν, ὅσοι κατῴκουν ἀναμιξ μετὰ τῶν χριστιανῶν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ. Γνωστοὶ ὄντες τοῖς ἡμετέροις καὶ μηδένα ἄλλως τε κίνδυνον ἐκ μέρους ἐκείνων διατρέχοντες κίνδυνον ἐσύχναζον μετὰ πάσης τῆς προθυμίας ἀκωλύτως καὶ ἐλευθέρως εἰς τὰς ἱεράς τελετὰς καὶ ἀκολουθίας, ἐλάμβανον δικαιοματικῶς μέρος εἰς πάσας τὰς ἐνδιαφερούσας τὸν τόπον καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ὑποθέσεις καὶ καθίσταντο δυνάμει τῆς ἐπισήμου ιδιότητος ἣν εἶχον ὡς Μουσουλμάνοι οἱ ἀσφαλέστεροι προστάται καὶ ὑποστηρικταὶ τῶν ἡμετέρων κατὰ πάσης ἐκ μέρους τῶν τούρκων γειτόνων πίεσεως καὶ αὐθαιρεσίας. Ἡ μεγάλη καὶ ἀνεκτίμητος ἀλληλεγγύη ἦν ἐπέδειξαν πρὸς ἀλλήλους ἐν καιρῶν σκληρῶν δοκιμασιῶν ἐκεῖ ἐνθα ἕζων ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κλωστοὶ καὶ χριστιανοὶ ἐξησφάλισεν εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ μέρη ἄνετον σχετικῶς καὶ ἦττον ἀγωνιώδη βίον.

Διὰ τοὺς κλωστοὺς τοῦτους ὁ κίνδυνος ἦτο

ἔξωτερικὸς καὶ μᾶλλον τυχαῖος, τοῦτου ἕνεκεν καὶ αἱ προφυλάξεις ἐλαμβάνοντο μόνον ὡς ἂν τὸς Τούρκους τις διέβαινε ἢ ἐξενίζετο ἐν τῷ χωρίῳ. Κηδευόμενοι κατὰ τὰ τουρκικὰ συστήματα ἐάν ποῦ ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχε τουρκικὸν χωρίον ἔθαπτον ἐν ὄλῳ κεχωρισμένῳ νεκροταφείῳ τὸν νεκρὸν πλὴν δὲν ἔπαυον ἐν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν τάφων ἐκπληροῦντες καὶ πάσας τὰς περὶ τῶν νεκρῶν καθιεωμένας χριστιανικὰς συνηθείας μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας. Ἐν ὅμως τὰ τουρκικὰ χωρία ἀπέιχον ἐκεῖθεν ἀρκούντως, οὐδὲν ὑπῆρχε κώλυμα νὰ κηδεύηται ὁ νεκρὸς ἀπ' εὐθείας χριστιανικῶς.

Ὁ βίος τῶν κλωστῶν ἐν ταῖς πόλεσι.

Λόγῳ τοῦ τουρκικοῦ ἐν ταῖς πόλεσιν ὄγκου ἢ ζῶντων ἐν αὐταῖς διαβιούντων κλωστῶν ἢ τοῦ ἢ μᾶλλον ἐκτεθειμένη εἰς κινδύνους σοβαροῦς. Γνωστοὶ ὑπάρχοντες οὗτοι μόνον τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι καὶ τισὶ τῶν μᾶλλον ἐμπίστων προκρίτων τοῦ τόπου μετημφισμένοι καὶ μετὰ προφυλάξεων ἐκτάκτως λεπτῶν ἐν καιρῷ νυκτὸς μετέβλινον παρα τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ ἐλάμβανον ὁδηγίαν περὶ τῶν ἀπασχολούντων αὐτοῦς καὶ τοῦς ὁμοίους ζητημάτων. Πολλάκις ἐχρησίμευσαν τοῖς Ἀρχιερεῦσιν οἱ ἀσφαλέστεροι φορεῖς τῶν μυστικῶν κατὰ τῶν ἡμετέρων σκέψεων καὶ ἀποφάσεων

ἐν τοῖς ζοφεροῖς ἐκείνοις καιροῖς καὶ συνετέλεσαν οὕτω εἰς τὴν πρόληψιν σοβαρῶν καταστροφῶν καὶ εἰς τὴν ματαίωσιν ἀποτροπαίων σχεδίων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ οὗτοι ἐκτελοῦντες τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα ἐν ταῖς Μοναῖς, ἐκεῖ ἐλάμβανον καὶ τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς, ἃς μετεβίβαζον καὶ πᾶσιν ἐκείνοις ὅσοι λόγῳ τῆς συχνῆς μετὰ τῶν Τούρκων ἐπικοινωνίας καὶ λόγῳ συμφέροντος ἢ καὶ ἀποθαρρύνσεως ἐκινδύνευον νὰ καταστῶσιν ἐπιλήσμονες τῶν πατρικῶν παραδόσεων.

Τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι θνήσκοντας κλωστοῦς ἐκήδεον οἱ Τούρκοι πλὴν καὶ ἡ ἐκκλησία δὲν ἔπαυεν ἐκτελοῦσα πάντα τὰ εἰθισμένα ὑπὲρ τούτων ὅσοι μετὰ τόσης θαυμαστῆς καρτερίας καὶ ἀντοχῆς ἐν μέσῳ προφανῶν κινδύνων ὑπῆρξαν ἀληθεῖς καὶ γνήσιοι μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ Προσηλυτισμὸς παρὰ τοῖς κλωστοῖς.

Οἱ κλωστοὶ τὸν προσηλυτισμὸν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ ἐθεώρησαν ὡς μέσον ἐλαφρυντικὸν τοῦ μεγάλου ἁμαρτήματος, ὅπερ διέπραττον μὴ τολμώντες νὰ ὁμολογήσωσι παρησίᾳ τὸν Χριστιανισμὸν. Ἐντεῦθεν ἡ ἱστορία αὐτῶν ἀναφέρει ἀφθονα παραδείγματα καθ' ἃ Μουσουλμανίδες συνερχόμενοι εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ κλωστῶν, διὰ τῆς συστηματικῆς καὶ ἐπιμεμελημένης κα-

τηχῆσ' ως οὐτιῶν, ἧτις ἐγένετο κυρίως ἐν τοῖς Μοναστηρίοις ὑπὸ τὴν αἰγλήν τῶν Χριστιανικῶν τελετῶν καὶ τὴν γοητείαν τῶν παιηγύρεων, ἀπέβησαν οἰκοδέσποιναί χριστιαναὶ τέλειαι μεθ' ὅλων τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι κοσμοῦσιν ἔτι καὶ νῦν τὰς γυναῖκας τῶν χωρίων, ἅτινα ἐκπαλαὶ ὑπῆρξαν ἢ γενέθλιος γῆ τῶν κλωστῶν Ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν τινὶ χωρίῳ τῆς Ἐπαρχίας χαλδίας, συνηντήσαμεν πρὸ δωδεκαετίας τοιαύτην ἐκ προσηλύτων οἰκοδέσποιναν, ἧς οἱ Τοῦρκοι συγγενεῖς ἔζων εἰσέτι, καὶ ἐξεπλάγημεν ὡς ἦν ἐπόμενον πρὸ τῆς εὐσεβείας τοῦ ζήλου, τῆς φιλοξενίας καὶ τῶν πολλῶν ἀγαθοεργιῶν, ὧν ἔνεκεν τοῦ κοινοῦ ἐκεῖ ἀπολαύει σεβασμοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἀναγκαῖαι ἱστορικαὶ λεπτομέρειαι.

Ἐν μέσῳ τῶν σκληρῶν τούτων δοκιμασιῶν διέρρευσεν ὁ βίος τῶν ἡρώων τούτων τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ 1965 μέχρι τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τὸ κρίσιμον διὰ τὸν καθόλου ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν ἔτος 1821 ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχη τὸν ἀντίκτυπον αὐτοῦ κα' εἰς τὴν ἀπομερακρυσμένην ἐκείνην Ἑλληνικὴν χώραν. Οἱ Δερὲ βέηδες ὡς ἔν ἐπόμενον ὑπὸ τῶν διαπραχθειῶν ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ

σφαγῶν καὶ ἀπαγχονισμῶν συνεκρότησαν συμβουλίαι καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐξολοθρευσιν καὶ τὴν τελικὴν ἐκρίζωσιν παντὸς ὅτι μετὰ τὴν μακρὰν τυραννίαν καὶ τὸς φρικώδεις καταστροφὰς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ὑπελείφθη Ἑλληνικόν. Ἐν τοῖς Συμβουλίοις τούτοις τῶν Δερὲ-βέηδων κατεστρώθησαν τὰ σχέδια καὶ ὠρίσθη ἡ λεία ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν. Πλὴν ἡ ἔγκαιρος ἐπέμβασις τῶν Μοναστηρίων ὡς καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἡ σύνεσις τῶν ἀρχιμεταλλουργῶν ἀπέκρουσαν τὸν κίνδυνον.

Τὸ ἐν τῇ περίστασει ταύτῃ ἀφθόνως διασκορπισθὲν ὑπὸ τε τῶν Μονῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν δυναμένων, μετέστρεψεν οὐσιωδῶς τὰς λειψθείσας ἀποφάσεις ἐν τοῖς Συμβουλίοις τῶν Δερὲ βέηδων. Ἀφ' ἐτέρου καὶ ἡ ἀφανταστος καὶ εἰς ἐπιστήμην ὑπὸ τῶν Μοναχῶν ἀνυψωθείσα διπλωματία, καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐθαυματούργησεν. Ὡς πάντοτε οἱ καλῶς ψυχολογήσαντες τοὺς Δερὲ βέηδες μοναχοὶ, ὑποθαλποντες καταλλήλως τὴν ἀντιζηλίαν καὶ ἀντιπολίτευσιν μεταξὺ ἀλλήλων, οὕτω καὶ τὴν φορὰν ταύτην δωροδοκήσαντες τοὺς μᾶλλον ἰσχυροὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ὑποδειξαντες τὰς μελλοντικὰς ζημίαι, ἧς οὗτοι θὰ ἐδοκίμαζον διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τῶν μετέπειτα αὐτοὺς ἵνα διαβεβαιώσουσιν ἐπιστήμως τὴν Κυβέρνησιν Κων)πόλ' εως, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτοῦ Χριστιανοὶ οὐδεμίαν σχίσιν καὶ οἰκειότητα εἶχον πρὸς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ

στοιχείου ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Αὐτοκρατορίας. Οὕτω ὁ ἀντίκτυπος τῶν ἐν Κων)πόλει σφαγῶν παρῆλθεν ἀπαρατήρητος καὶ οἱ ἰσχυροὶ Δερὲ βέηδες συνεκράτησαν τὸν φανατισμὸν τῶν τε ἀσθενεστῶν ὁμοίων των καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνους ὀργάνων.

Ἀπὸ τοῦ 1828 ὄμως κίνδυνος βαρύτερος παρουσιασθῆ διὰ τὴν τύχην καὶ τὸ μέλλον τῶν ἡμετέρων ἐνταῦθα. Ἡ ὁμόδοξος Ρωσσία ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ προσιάτου τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἕκατὰ τῆς Τουρκίας (1828) καὶ ἐζήτησι τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Διαθήκης Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Αἱ νικηφόροι στρατιαὶ τοῦ Πάσκειβιτζ προήλασαν μέχρι τῆς Τοκάτης. Πανταχοῦ ὀπόθεν διέβαινον αἱ νικηφόροι στρατιαὶ τοῦ Τσάρου, ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς ἀπαυδήσας ἐκ τῆς τυραννίας μετ' ἐξάλλου καὶ ἀνιποκρίτου χαρᾶς ὑπεδεχετο τοὺς νικητάς. Ἡ ἱστορία ὁμῶς ἀπέδειξεν ὅτι δυσυχεῖς ὑπῆρξαν ἐκεῖ οἱ ὅσοι ἀνέμενον τὴν σωτηρίαν των παρὰ τῆς Ρωσσίας. Οἱ Ρῶσσοι ὑπεχώρησαν ἐκ Τοκάτης καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὸν τόπον τῆς προελεύσεως αὐτῶν, πλὴν ἡ ὑποχώρησις αὐτῆ ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς πρώτης καὶ μεγάλης καταστροφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀνά τὸν πόντον. Ἐκ τῶν περιφερειῶν Ἀργυρουπόλεως, Κελκί Χερροϊάνων, Ἐρζιγκιάν, Βαῖβούρτης καὶ Ἐρζερούμης χιλιάδες οἰκογένειαι Ἑλληνικαὶ μεταξὺ

τῶν ὁποίων ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ κλωστοὶ φοβούμεναι τὰς ἀντεκδικήσεις τῶν Τούρκων ἠκολούθησαν τὸν ὀπισθοχωρήσαντα Ρωσικὸν στρατὸν καὶ ἐζήτησαν ἄσυλον ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ Τσάρου.

Ἐν Ἀργυροπόλει, ἧτις προσέφερον ὡς δῶρον τῷ στρατηγῷ Πάσκειβιτζ ἀρχαῖον πολύτιμον Εὐαγγέλιον τῆς β' αἰλικῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν διασωθὲν ἐν τοῖς κειμηλίοις τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκεῖσε καταφυγόντων εὐγενῶν καὶ ἐν πολλοῖς παρακειμένοις χωρίοις ἐκδικούμενοι οἱ ἐκ τῶν ὁρέων ἐπανακάμψαντες Τούρκοι διὰ τὴν θερμὴν δεξίωσιν ἣν οἱ ἡμέτεροι προπαρεσκεύασαν τοῖς Ρῶσσοις προέβησαν εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας διακεσοσας ἐπὶ τριήμερον. Ὁ Μητροπολιτῆς Χολδίας Σύλβεστρος κριβεῖς ἐντὸς ὑπογείου καὶ περιωθθὲς ἐν τῇ Μονῇ Γουμερᾶς ἀπεβίωσεν ἐκεῖ ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα παθῶν ἐκ τῶν συγκινήσεων καὶ τοῦ φόβου. Οἱ Ἀοχιμεταλλουργοὶ ὑποστάντες τὴν αὐτὴν ἦν καὶ οἱ λοιποὶ ὁμογενεῖς τύχην ἀπώλεσαν τὴν προτέραν αὐτῶν ἐπιρροὴν καὶ δύναμιν, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ ἐπιτὰ μεταλλεῖα ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐσχόλασαν ἐλλείψει ἐργατῶν καὶ κυρίως λόγῳ τῆς ἀνακαλύψεως ἀλλαχοῦ ὡς ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ μᾶλλον προσοδοφόρων καὶ πλουσιῶν τοιούτων. Ἀναγκαζόμενος ὄθεν ὁ μετὰ μετανάστευσιν εἰς Ρωσσίαν καὶ μετὰ τὴν σφαγὴν εἰς πυκνοῖς παραμείνας ἐν

τῆ χέρσῳ καὶ ἀγόνῳ ἐκείνῃ χώρᾳ, ἣν ἐμάστιζε φρικώδης λιπὸς ὁμογεῆς πληθυσμὸς διέσχισε τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐν ἣ ἴδρισεν ἀποικίας διαφυλαζάσας μέχρι τῆς σήμερον τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς ἐξ ἧς κατήγοντο Μητροπόλεως. Τὸ αὐτὸ ἐπραξαν καὶ οἱ κλωστοὶ ἐξηκολούθησαν τὸ πρόγραμμα τῆς καταναγκαστικῆς ὑποκρίσεως, πολλοὶ δὲ καὶ μετηνάστευσαν μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν πρὸς ἀνεύρεσιν κρείττονος τύχης εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

Τὸ Τανζιμάτ τοῦ 1839, καὶ οἱ κλωστοὶ.

Ὁ ἀπὸ τῆς θριαμβευτικῆς τῶν Ρώσσω προελάσεως ἐν Ἀνατολῇ δημιουργηθεὶς ὑπόκωφος ἀναβρασμὸς μετὰ τῶν κλωστῶν παρήλθεν ἀπαρατήρητος. Κατὰ τὸ ἔτος 1839 ὁ Σουλτᾶνος Μετζήτ ἐξέδωκε τὸ Τανζιμάτ δι' οὗ ἐκυρύσσετο ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἐνώπιον τῶν νόμων τοῦ Κράτους οἱ ἀκόσμητοι θεωροῦντο ἴσοι πρὸς τοὺς ραγιάδας. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀνελάμβανεν τὴν ἐπισημῶς νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν Ἄυτοκρατορίαν ἐπὶ τῆ βάσει τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀρχῶν. Τὸ Τανζιμάτ συνεκίνησεν, ὡς ἦν ἐπιβεβαιωμένον μόνον τοὺς Χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Τουρκίας, οἵτινες ἠλπίζον ὅτι δι' ἐκείνου θὰ ἐμετριάζετο, ὁπωσδήποτε ἢ ἀφόρητος καιάστασις εἰς ἡν περιήλθον λόγῳ τῆς μακρᾶς τυρανίας.

Ἡ Ρωσικὴ διπλωματία φοβουμένη τὴν ματαί-

ωσιν τῶν ὀνείρων τῆς διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆ βάσει τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀρχῶν, ὡς διελάμβανε τὸ Τανζιμάτ παρηκολούθει μετ' ἐνδιαφέροντος πολλοῦ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκείνη θὰ ἐξεπλήρου τὰς ἐπισημοὺς προκηρυχθείσας νέας ἀρχάς.

Νομάρχης Τραπεζοῦντος ἡ διορίσθη τότε (1839) ὁ Ὄσμὰν πασᾶς, ἀνὴρ ἐξόχων προτερημάτων, ἐνεργητικὸς, αὐστηρὸς, φιλοδίκαιος καὶ ἱκανῶς μεμνημένος εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἰδέας. Ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος συνέτριψε καὶ ἐξεμηδένισε τὴν ἐξουσίαν τῶν αὐθαιρέτων Δερέ-βέηδων καὶ προέβη εἰς τὴν τελικὴν ἐξόντωσιν τῶν ἀνυποτάκτων ἐξ αὐτῶν ἐξασφαλίσας οὕτω φιλοδικαίως καὶ αὐστηρῶς τὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν ἐν ἅπασῃ τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος. Οἱ κλωστοὶ προπαρεσκευάζοντο νὰ διενεργήσωσι τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν ὁπότε ἐγένετο ἡ μετάθεσις τοῦ ἀοίστατος ἐγκαταλιπόντος ἐν τῷ τόπῳ τότε ἐντυπώσεις Νομάρχου ἐκείνου. Δυστυχῶς οἱ μετ' αὐτὸν ἀναλαβόντες τὴν Διοίκησιν τῆς χώρας ὑπῆρξαν οἱ νεκροθάπται τοῦ λαμπροῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος προπαρεσκεύασε. Ὄπωσδήποτε δὲ μετὰ τὸ Κριμαϊκοῦ πολέμου καίτοι αἱ ἐπαγγελίαι τοῦ Τανζιμάτ ὑπῆρξαν βραχύβιαι ἢ κατάστασις τῶν ἡμετέρων ἐκεῖ ἀρχοῦντως ἐβελτιώθη.

Τὸ χάτι χουμαγιούν καὶ οἱ κλωστοί.

Κατὰ τὸ ἔτος 1856 εὐθὺς δηλονότι μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἐξεδόθη τὸ χάτι χουμαγιούν, δι' οὗ ἐπανελαμβάνοντο αἱ λαμπραὶ διαβεβαιώσεις περὶ ἔλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ ἰσότητος πάντων ἔναντι τῶν νόμων τοῦ Κράτους. Ἡ νέα κατάστασις τὴν φορὰν ταύτην δὲν εὔρε τὸς κλωστοὺς ἄσυντάκτους καὶ ἀπροπαρασκευάτους. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐξεδόθη τὸ χάτι-χουμαγιούν αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ἀνεπιτερώθησαν, καὶ κινήσις ζωηρὰ παρετηρεῖτο μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ Κρώμνη, ἡ Ἡρωϊκὴ Σάντα, τὸ Σταυρὶ καὶ ἡ Μαρτσούκα (Ἐπιτοχία Ροδοπόλεως παρουσίαζον ὄψιν λαοῦ ἀπαυδήσαντος καὶ ἐτοίμου νὰ διεκδικήσῃ δι' ὅλων τῶν μέσων τὰ ἀπαράγραπτα τῆς συνειδήσεώς του δικαιώματα, ἅτινα τυραννία μακρὰ καὶ βιαία ἔθεσεν ἐν περιορισμῷ. Ἀνεμένετο ἐναγωνίως εἰς κτὶ μόνον σπινθὴρ ἐν καὶ μόνον τολμηρὸν σύνθημα ὅπως ἐκδηλωθῆ ἡ ἀκατάσχετος ἐξέγερσις καὶ τὸ σύνθημα παρέσχεν ὁ τολμηρὸς καβάσης τοῦ πρώτου ἐν Τραπεζοῦντι Ἰταλοῦ προξένου ἐξοχ. κ. Φάρρη Πέτρος Σάββα Σιδηρόπουλος ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα Κρωμναῖος Πεχλίλ. Ἀνακοινώσας τῷ προϊσταμένῳ αὐτοῦ τὰ πραγματικά του φρονήματα καὶ προσελκύσας οὕτω τὸ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον του ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τὴν ὑπαρξίν χιλιάδων ἀνὰ τὴν ὑπαιθρὸν χώραν τοιούτων Χριστιανῶν ὡς ἦν ὁ ἴδιος.

Ὁ φιλελεύθερος ἐκεῖνος διπλωμάτης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εὐεργέτης τῶν κλωστῶν, ἀνεκτιμήτους παρασχῶν αὐτοῖς ἐκδουλεύσεις πολλαχῶς καὶ ποικιλοτρόπως ὑποστηρίξας τὸν δίκαιον αὐτῶν ἀγῶνα. Ὁ Πεχλίλ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου ἐτόλμησε νὰ ἀποκηρύξῃ τὸν Μωαμεθανισμόν, καὶ ἀντὶ τοῦ Τουρκικοῦ ὀνόματος νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ Χριστιανικόν. Τὸ γεγονός ἐνεποίησε κατάπληξιν εἰς τοὺς Τούρκους δι' ὃ τῇ 14ῃ ὁ Πέτρος προσεκλήθη ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τοῦ Νομάρχου εἰς ὃ παρευρέθη καὶ ὁ προϊστάτης ἐνθα παρησιάζει καὶ μετὰ σθένους ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο Χριστιανὸς καὶ ὅτι τὸ Τουρκικὸν ὄνομα ἦτο ἀπλῶς μέσον δι' οὗ αὐτὸς τε καὶ οἱ ὅμοιοί του προεφινλάσσοντο ἀπὸ τὰς πιέσεις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων. Ὁ Χαϊρεττὶν πασᾶς ὁ τότε νομάρχης Τραπεζοῦντος, ἵνα μὴ δώσῃ ἀφορμὰς εἰς ἐπεμβάσεις εὐρωπαϊκὰς καὶ συντελέσῃ οὕτω εἰς τὴν ἐφαρμογὴν πιστῶς καὶ κατὰ γράμμα τῶν διατάξεων τοῦ Χάτι Χουμαγιούν ἐπέτρεψεν αὐτῷ, ἵνα ἀκωλύτως ἐξασκήσῃ τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ ἐπιτυχία ὁμῶς αὕτη τοῦ Πέτρου ἀστραπιαίως μεταδοθεῖσα καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἀπομακρυσμένων συνοικισμῶν τῶν κλωστῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν λήψιν παρ' αὐτῶν σαφῶν ἀποφάσεων αἰτινες θὰ ἔδιδον τὴν προσήκουσαν ἀνὰ τὸ ζήτημα αὐτῶν κατεύθυνσιν. Οὕτω κατὰ Μάρτιον τοῦ 1887 ἐπὶ τοῦ νομάρχου Ρουστὲμ πασᾶ 150 τολμηροὶ ἐξ αὐτῶν ἀνελθόντες εἰς τὴν ὑπερθεὶν τῆς Τραπεζοῦντος Ἱερὰν Μονὴν τῆς Θεοτόκου ὠρκίσθησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ προ-

τῆς εἰκόνοσ τοῦ Σωτῆροσ καὶ ἀπεφάσισαν ἵνα καὶ μέχρι θανάτου ἐὰν θὰ παρίστατο ἀνάγκη ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆσ ἑξασφαλίσεωσ τῆσ ὕρησκευτικῆσ αὐτῶν ἐλευθερίας. Ἐκλέξιντεσ δὲ δι' ἐπισήμου πρακτικοῦ, γραμματεῦοντοσ τοῦ κ. Δαμιανοῦ Φωτιάδοσ. Ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Πέτροσ Σιδηροπούλοσ (τοῦ γ' ωστοῦ ὡσ ἄνω Πεχλὶλ) καὶ Δημοτρίοσ Βοσκοπούλοσ εἰσ ἦν παρέσχοσ τὴν πληρεξουσιότητα ἵνα ἐνεργήσωσ, ὅπου δεῖ τὰ εἰκότα καὶ καταλαβόντεσ προχείρωσ τῇ Ἐπιτροπῇ 200 λίρασ ἀπεχωρίσθησαν ἀσπασθέντεσ ἀλλήλοσ ἐν μέσφ δακρύων καὶ τῆσ ἱερᾶσ ἐκείνησ συγκινήσεωσ καὶ στερρᾶσ ἀποφάσεωσ, αἵτινεσ ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ πρόδρομοι καὶ οἱ προάγγελοι τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν.

Ἄγωνεσ τῶν κλωστῶν πρὸσ ἀπόκτησιν τῆσ ὕρησκευτικῆσ τωσ ἐλευθερίας.

Ἀπὸ τοῦ 1857 ἄρχεται λοιπὸν ὁ μέγασ καὶ ἠρωϊκὸσ ἀγὼν τῶν τάλαιπῶρων ἐκείνων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰσ τὸν ὁποῖον μεθ' ὅλησ τῆσ ἀδελφικῆσ στοργῆσ συνέλαβον καὶ πάντεσ οἱ ἐν Τραπεζοῦντι ἡμέτεροι ὡσ καὶ οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ. Ἐμποροι, διδάσκαλοι, κλῆροσ ἐργάται, καὶ λαὸσ οἱ πάντεσ μετ' ἀνυποκρίτου ἐνδιαφέροντοσ παρακολουθοῦντεσ τὸ ζήτημα δὲν ἔπαυσαν μετὰ δεξιότητοσ ἐνισχύοντεσ ὑλικῶσ τε καὶ ἠθικῶσ τοὺσ ἀγωνιζομένοσ τὸν ὑπὲρ τῆσ ἀνεξιθρησκείασ ἀγῶνα. Τὰ Μοναστήρια καὶ αἱ Μητροπόλεισ ἐχρησίμευσαν κέντρα ἐνισχύσεωσ ἐκείνων καὶ διαλύσεωσ ὅλησ

ἐκείνησ τῆσ ἀχλύοσ ἦν ἐδημιούργουσ οἱ θέλοντεσ νὰ διαμφισβητήσωσιν τὴν καταγωγὴν τῶν ὁμαιμόνων ἡμῶν τούτων ἀδελφῶν. Καρτεροῦσ συνήφθη ἀγὼν ὑπομνήμη τι συνεισάχθησιν, μικροσκελῆ μακρύρια εὔγλωττα παρουσιάζοντο ἢ γλωσσοσ καὶ ἢ καταγωγὴ, πλὴν τὰ πάντα προσέκρουον πρὸ τῶν τεχνιτῶν ἐμποδίων αἵτινα ἐδημιούργει ἢ μὴ θέλουσα τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεωσ τοῦ χάτι Χουμαγιοῦν Κυβέρνησισ. Πλὴν ἦτο ἀδύνατον νὰ σταματήσῃ τὸ γιγάντειον ρεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἢ καρτερία καὶ τὸ σθένοσ τῶν κλωστῶν, τῶν ὁποῖων τὴν ὑπεράσπισιν ἀνέταβεν ἢ Εὐρωπαϊκῇ διπλωματία ὑποθέτουσα τὸ ζήτημα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Τραπεζοῦντι, τὰ Ἐλληνικὰ γράμματα ἐδίδασκεν ὁ ἔξοχοσ ἐκείνοσ καὶ ἀήμνειστοσ διδάσκαλοσ ὁ Περικλῆσ Τριανταφυλλίδησ. Ὡσ ἐν παντὶ ζητήματι ἐθνικῶ διελάμπεν ὁ ὑπέρομοσ πατριωτικὸσ ζῆλοσ του, οὐμνοσ τὸ ποῖον καὶ τὸ ποσὸν διέσωσαν οἱ ἔξοχοι λόγοι του καὶ τὰ θαυμάτια εἰσ τοὺσ φυγάδασ τοῦ Πόντου προλεγόμενά του διῶν ἐκ τοῦ μηδενοῦ ἐλάξευσεν ἱστορίαν τῆσ πατρίδοσ του θαυμασίαν καὶ αἵτινα μετὰ τῶν λόγων του ὁμοῦ ὑπῆρξαν τὸ πρῶτον τῆσ ἀφυπνίσεωσ μετὰ τὸν κάματον τῆσ δουλείασ σάλπισμα, οὐτω καὶ ἐν τῇ ὑποθέσει τῶν κλωστῶν ἐπρωτοστάτησ καὶ εἰργάσθη ὡσ πατριώτησ ὑπέροχοσ. Ἀκούραστοσ, τολμηροσ, με εὐρυτάτην ἀντίληψιν καὶ καρδίαν, πάντα ἐκίνησε λίθον, τοὺσ

πάντας ἐνεθάρρουνεν ἔργῳ καὶ λόγῳ, ἵνα καταστήσῃ τὸν ἀγῶνα ἐκείνον πάγκοινον καὶ τὸ ἐπέτυχεν.

Ἀνεκτιμήτους ὡσαύτως ὑπηρεσίας παρέσχεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ὁ χρηστὸς καὶ ἀλήστου μνήμης Ἰωσήφ Ριχάρδος ὁ ἐκ Μασσαλίας, γραμματεὺς τυγχάνων, τοῦ πρώτου ἐν Τραπεζοῦτι Ρωσικοῦ Προξενείου. Μετ' εἰλικρινείας σπανίας υἰοθετήσας τὸ ζήτημα ἰδίαις χερσὶ συνέτατε τὰς πρὸς τοὺς προξένους καὶ τὰς πρεσβείας ὑπομνήματα τῆς προαναφερθείσης ἐπιτροπῆς καὶ διὰ τὸν πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἔφημερίδας ἄρθρων του διεφώτιζε τὴν ἐν Εὐρώπῃ κοινὴν γνώμην εἰς ἣν ὅλως ἄγνωστος ἐτύγχανεν μέχρη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ Μωαμεθανισμοῦ περίσσωσις τὸν χιλιόδων ἐκείνων χριστιανῶν.

Τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέν ὑπόμνημα, ἐπεδόθη ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν κλωστῶν τῷ τότε ἔλθόντι πρώτῳ προξένῳ τῆς Ρωσσίας Ἐξ. κ. Ἀλεξάνδρῳ Μασλίν. Ἐκπληκτὸς ἐκεῖνος ἐδυσκολεύετο νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὑπῆρχον καὶ χριστιανοὶ τοιοῦτοι, οἵοι ἦσαν οἱ κλωστοί. Ζητήσας παρὰ τῆς Μητροπόλεως πληροφορίας, καὶ λαβὼν καταφατικὴν παρ' ἐκείνης ἀπήντησιν, συνέστησε τῇ ἐπιτροπῇ ἵνα ταῦτοχρόνως δι' ὑπομνημάτων ἀναφερθῶσι καὶ εἰς τὰ λοιπὰ προξενεῖα τῆς πόλεως, ἅτινα εὐμενῶς ἀποδεχθέντα τὴν ἐπιτροπὴν διεβεβαίωσαν αὐτῇ, ὅτι μετὰ τῆς ἀπαιτούμενης εἰλικρινείας θὰ ὑποστηρίξωσι τὰ οἰτήματα

αὐτῆς παρὰ ταῖς οἰκείαις ἐν Κων)πόλει πρεσβείαις.

Μόνος ὁ Ἄγγλος πρόξενος Ἐξ. Ἐξ. κ. Στίβενς ἐδέχθη μετ' ἐπιφυλάξεως τὴν εἰρημένην ἐπιτροπὴν υἰοθετήσας τὴν ἀποψιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἣν οἱ κλωστοὶ ἦσαν τοῦρκοι, οὔτινες πρὸς ἀποφυγὴν τῆς εἰσαχθείσης στρατολογίας διίσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν χριστιανοί, πλὴν ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη τοῦ εἰρημένου διπλωμάτου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐκ μέρους τῶν ἐν Κων)πόλει πρεσβειῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου, ὅστις ἐπιτοπίως ἐρευνήσας καὶ ἐξακριβώσας ὅτι οἱ κλωστοὶ ἦσαν Ἕλληνες ἀναγκασθέντες μὲν ν' ἀσπασθῶσι τὸν Μωαμεθανισμόν ἐν προγενεστέροις χρόνοις διαφυλάξαντες ὁμως κρυφίως τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των ἀναλόγως ἐπληροφόρησε καὶ τοὺς ἐν Κων)πόλει. Ταυτοχρόνως οἱ κλωστοὶ ἀπέστειλαν εἰς Κων)πολιν τὸν ἐκ Πενταντζάκης (Μουσταφὰν Γιαζιτοῦν) Νικόλαον Ταυρόπουλον μετὰ τοῦ υἱοῦ του, οὔτινες δι' ὑπομνημάτων πρὸς τε τὰς πρεσβείας τῆς Πύλης καὶ τὰ Πατριαρχεῖα ὑπεστήριξαν προσηκόντως τὴν ἀποψιν τῶν κλωστῶν καὶ ἐβεβαίωσαν ὅτι ἡ ἐξέγερσις αὕτη οὐδὲν ἄλλο ἦτο εἰ μὴ φυσικὴ συνέπεια τῆς παραχωρουμένης ὑπὸ τοῦ Χάττι Χουραγιούν θρησκευτικῆς ἀνιξιθρησκείας.

Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις εὐρισκομένη ὡς ἦν ἐπόμενον πρὸ ἀδιεξόδου, καὶ φοβουμένη μὴ ἡ ἀμεσος λύσις τοῦ ζητήματος δημιουργήσῃ προηγουμένον

ἀσύμφορον αὐτῇ ἤρξατο διὰ πλαγίων μέσων, δι' ὑποσχέσεων ἀξιωματίων καὶ βαθμῶν κατ' ἄρχας. ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἀπειλῶν καὶ φυλακίσεων ἐκεῖ ὅπου κυρίως δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ ὄμμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας νὰ κατατείλῃ τὴν ἐξέγερσιν ταύτην καὶ νὰ παρεμποδίσῃ οὕτω τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβρασιν εἰς τὰς ὑποθέσεις αὐτῆς τὰς ἐσωτερικὰς.

Ἄλλ' οὔτε αἱ ὑποσχέσεις οὔτε αἱ ἀπειλαὶ καὶ οἱ δαρμοὶ οὔτε αἱ φυλακίσεις ἠδυνήθησαν νὰ μειώσωσι τὸν ζήλον τῶν κλωστῶν καὶ νὰ ἐπιφέρωσι τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκεν ἡ σοφιστευομένη τουρκικὴ διπλωματία, ἣτις ἀρνούμενη παρὰ τὴν εὐγλωττον φωνὴν τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων καταγωγὴν προσεπάθει νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς Τούρκους προσποιουμένους τὸν Χριστιανὸν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς στρατολογίας.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν κλωστῶν μετὰ τὴν ἐπέμβρασιν (1858) ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ τῇ τουρκικῇ Κυβερνήσει τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας ἣτις ἀπήτησε τὴν ἐπισήμως ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὡς Χριστιανῶν ὑπῆρξε κεραινοβόλος καὶ ἀκατάσχετος ἐν τοῖς περιφερείαις Ματζούκας Κρώμνης Σάντας καὶ Σταυρὶ. Εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδες ψυχαὶ ὡς ἐκ συνθήματος κοινοῦ εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη ἡ ὑπὲρ αὐτῶν εὐμενῆς καὶ δικαία ἐτυμηγορία τῆς Εὐρώπης ἐξεδήλωσαν ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς τὰ φρονήματα αὐτῶν καὶ ἐπανήλθον ἐν μέσῳ ἀπεριγράφτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεως εἰς τοὺς κόλ-

πους τῆς θρησκείας τῶν παιέρων των καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐξηγόρασαν οὕτω διὰ τῆς καρτεροφυχίας καὶ τῆς σταθερότητος τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν ἣν οἱ πατέρες των ὠνευροπόλησαν τόσον μελαγχολικῶς καὶ ἀγωνιωδῶς.

Παρὰ τὴν ἐπίσημον ὁμωσ λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν ἔπαυσε κατὰ τὰ εἰθισμένα αὐτῇ νὰ θέτῃ περιορισμοὺς καὶ νὰ πορρομβόλλῃ δυσχερείας τοῖς κλωστοῖς κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐγγραφὴν αὐτῶν ὡς Χριστιανῶν ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς βιβλίοις καὶ δὴ εἰς τὰ ἀπόκεντρα μέρη ὅπου οὗτοι ἦσαν ἀσμίξι μετοξὺ Τούρκων καὶ ὀλιγοριθμοὶ. Ἐκεῖ μάλιστα ἐχρησιμοποίησε καὶ βίβλια μέτρα κατ' αὐτῶν πολλοὺς δὲ καὶ ἐξηνάγκασε νὰ ἐπανλάβωσι τὸν πρότερον βίον τῆς ὑποκρίσεως. Ἀναγνώρισσα αὐτοὺς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Εὐρώπης ὡς Χριστιανῶν, ἐσοφίσθη ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ περισώσῃ τὸ ζήτημα ὑπὲρ ἑαυτῆς δι' ὃ καὶ ἐγγράφουσα αὐτοὺς ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐπισήμοις ὡς Χριστιανοὺς προσέθετε παραπλεύρως τοῦ ὀνόματος τὴν χαρακτηριστικὴν λέξιν «τενασοῦρ» ἀρνησάθηστος. Δυνάμει τῆς ἀπαισίας ταύτης λέξεως αἱ κατὰ τόπους τουρκικαὶ ἀρχαὶ ὑπέβλεπον αὐτοὺς καὶ πικίλλας παρῆγον αὐτοῖς δυσχερείας, περιορίζοντες τὰ ἀστικά αὐτῶν δικαιώματα καὶ στρατολογοῦντες αὐτοὺς ἔτι δὲ μὴ ἐπιτρέποντες αὐτοῖς τὰ εἰς ξένας χώρας ταξείδια ἐὰν δὲν εἶχον συμπληρωμένα ὅλα τὰ βαθμολογικὰ στάδια τῆς στρατιωτικῆς θητείας.

Τούτου ἔνεκεν κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1874 πολλοὶ τούτων μετηνάστευσαν εἰς τὸν Ρωσικὸν Καύκασον ἐν ᾧ ἴδρυσαν Κοινότητα περὶ τὸ Κάρι ἰδίᾳ καθαρῶς Ἑλληνικᾶς. Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ σύγκυσις ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν ἀποδεικνύουσα τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ταρτηρὴν ἣτις κατέλαβεν αὐτὰς ὅτε ἐξεδηλώθη τὸ φρόνημα τῶν κλωστῶν ὥστε ἄλλους μὲν ὀλοτελῶς ἐθεώρησαν Χριστιανούς ἄλλους ἐχαρακτήρησαν «τενασοῦρ» καὶ ἄλλους τοὺς μᾶλλον ὀλιγαριθμούς καὶ σποραδικῶς ἐν μέσῳ Τουρκικῶν χωρίων εὐρισκομένους ἐξηνάγκασαν νὰ ἀποκρύπτωσι τὰ ἀληθῆ αὐτῶν φρονήματα.

Ἀναγκαία ἐπεξηγήσεις.

Οὐδέποτε οἱ πατέρες καὶ οἱ πρόγονοι τῶν κλωστῶν ὑπῆρξαν ἀληθεῖς Μουσουλμάνοι ἀλλ' οὐδ' εἶχον σχέσιν Ἑλληνες αὐτοί, ἐξ Ἑλλήνων καταγόμενοι σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν τουρκικὴν φυλὴν, καθόσον γνησίᾳ τουρκικῇ φυλῇ οὐδέποτε ἐπάτησε τὸν πόδα αὐτῆς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Ἡ περίφημος διὰ τὸ ἔξοχον αὐτῆς κλίμα Κρώμνη ἐν ἣ παραθερίζει κατ' ἔτος σύμπας σχεδὸν ὁ ὁμογενὴς πληθυσμὸς τῆς Τραπεζοῦντος ἢ ἡραϊκῆ Σάντα ἣτις καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὑπερήσπισε δι' αὐτῶν ἀκόμη τῶν γυναικῶν τῆς ἑαυτὴν κατὰ τῶν φεταήδων τοῦ Ἐμβέρ, τὸ Σταυρὶ μὲν τοὺς φιλοτίμους τῆς μεγαλεμπόρου,

τὸ Καπῆ κιοῖ καὶ ἡ Ματσούκα μὲ τοὺς ἀφοσιωμένους διοπαλαιστάς των τὰ συμπαγῆ ἄλλοτε ταῦτα κέντρα τῶν κλωστῶν δίδουσι τὴν εὐγλωττον ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους ὅσοι σοφιστικῶς ἀδυνατοῦσι νὰ σβέσωσι τὸ ἀπλετον φῶς τῆς ἱστορίας. Οὐ μόνον ἐκεῖ οὔτε ἴχνος Μωαμεθανικὸν ἐντὸς πενηκονταετίας ἔμεινε ἀλλὰ τὸ ὑναντίον [καὶ πᾶν ὅ,τι ἔξοχον καὶ μέγα ἔχει νὰ ἐπιδείξη ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Τραπεζοῦντος ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὸν ἀκραιφνέστατον πατριωτισμὸν τὴν ἀπέραντον εὐφρίαν καὶ τὴν ἔξοχον δραστηριότητα τῶν ἄλλοτε ἐν τῷ κρυπτῷ ἀδελφῶν ἡμῶν ἐκείνων οἵτινες σήμερον πρωταγωνιστοῦσιν εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν ἔχουσαν στόχον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Ἡ μεγαλυτέρα ἀπάντησις περὶ τῆς διαμφισβητουμένης [ἔτι καὶ νῦν καταγωγῆς τῶν ἄλλων ἡμῶν ἐν Ἀκ-δαγ γνησίων καὶ ὁμαιμόνων ἀδελφῶν τῶν Σταυριωτῶν εἶναι αὕτη καὶ μόνη ὅτι οἱ τέως κλωστοὶ ἐντὸς πενηκονταετίας ἀπέδειξαν πόθεν ἦν ἡ καταγωγή των διὰ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξαν.

Χαράξαντες τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς ἀποδίδομεν ἐλάχιστον φόρον τοῦ θαυρασμοῦ ὁ ὁποῖος δικαιοματικῶς ἀνήκει αὐτοῖς.

Περисώσαντες διὰ μέσου μακρᾶς σειρᾶς ἀκαταπαύστων δοκιμασιῶν ζῶσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ

μαρτυρίου τῆς φυλῆς ἡμῶν ἐν τῷ πόντῳ ἀποτελοῦσι καὶ σήμερον τὸ μᾶλλον ἐκπεφρασμένον καὶ ἀκαταγώνιστον ἐπιχείρημα κατ' ἐκείνην ὅσοι μόνον τὴν διὰ τῆς βίας ἀποκτιθεῖσαν σχετικὴν πλειψηφίαν προβάλλοισιν ὡς ὀξίασιν ὑπεροχῆς καὶ ἐπικρατήσεως οὐχὶ δὲ καὶ τὸν πολιτισμὸν τὴν πειρατικὴν κίνησιν καὶ τὴν οικονομικὴν εἰς αὐτὸ ὅπως ἀπὸ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων εἰς ἔπαυσαν εὔσαι Ἑλληνικαὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ πόντου σέρπαντος πορὰ πάντα τὰ συστηματικὰ καὶ ἐξοντωτικὰ μέσα ἅτινα ἄνευ παύλας καὶ διακοπῆς καθ' ἡμῶν ἐξησκήθησαν.

*Ἡ τελευταία φάσις τοῦ ζητήματος
τῶν κλωστῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ
τῆς Τραπεζοῦντος*

Μετὰ τὸν ἔξοχον ἐκείνον ἀγῶνα τῶν κλωστῶν τὸν ὅπως ἐπέσπε πληρῆς ἐπιτυχία ὑπελείφθησαν ὀλγόριθμοι οἰκογένειαι διεσπαρμέναι τῆδε κακεῖσε ἀνά τὰ διάφορα Τουρκικὰ καὶ Χριστιανικὰ χωρία τῶν περιφερειῶν Ματσούκας Πηγάδερης ἢ Ποταρίου καὶ Σιατρί, μὴ ὑπερβαίνουσα σήμερον τὰς 600 οἰκογενείας. Ὑποβλεπόμεναι ὁμως ὑπὸ τῶν Τούρκων συνοίκων διότι ἐν τῇ προγενεστέρᾳ γενικῇ ἐξεγρέσει ἀπεκαλύφθησαν καὶ διακρινόμεναι διὰ τῆς λέξεως «τενασοῦρ» διήλθον ἡμέρας πικρῆς καὶ πλήρεις δοκιμασιῶν.

Οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον ἀπεστεροῦντο τοῦ δικαίωματος νὰ κληρονομῶσι τοὺς ἰδίους γονεῖς διότι ἐκείνοι μὲν ἔφερον ὀνόματα Μουσουλμανικὰ οὔτοι δὲ τουναντίον Χριστιανικὰ. Τὸ σοφιστικὸν τοῦτο τέχνασμα καίτοι οὐδεμίαν οὐσιώδη σχέσιν εἶχε πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον τὸν Μουσουλμανικὸν μὴ ἐπιτρέποντα τὴν εἴσοδον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ Χριστιανοῦ εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ Μουσουλμάνου διότι οἱ πατέρες τῶν κλωστῶν μόνον τὸ Μουσουλμανικὸν εἶχον ὄνομα οὐχὶ δὲ καὶ τὴν θρησκείαν ἐχρησιμοποιεῖτο τεχνηέντως ὑπὸ τῶν Κυβερνητικῶν ὀργάνων πρὸς παρεμπόδισιν μὲν φαινομενικᾶς τῆς προσελεύσεως αὐτῶν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐπισήμως πράγματι ὁμως χάριν ἀργυρολογίας καθόσον πολλοὶ τῶν κλωστῶν τούτων σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέτυχον οὐ μόνον νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ Ληξιαρχικοῦ βιβλίου ἢ λέξτε τενασοῦρ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγγράψωσι τὰ κτήματα τῶν γονέων τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν.

Τὸ αὐτὸ ἀκριδῶς συνέβαινε καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς στρατολογίας θεωρούμενοι ἐπισήμως ὡς Μουσουλμάνοι οἱ κλωστοὶ οἱ μετὰ τὴν πρώτην ἐξεγερσιν μὴ δυνηθέντες νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ὑπέκειντο ὡς Μουσουλμάνοι εἰς τὴν στρατιωτικὴν θητείαν. Πλὴν καὶ πολλοὶ τούτων διὰ τοῦ χρήματος ἀποσβέσαντες τελείως τὴν διακρίνουσαν αὐτοὺς λέξιν «τενασοῦρ» ἀπέφυγον τὴν στρατολογίαν.

Αἱ δύο αὐται θύραι ἀνοικταὶ ἔμενον πάντοτε εἰς ἐκμεταλλεύσεις τῶν κλωστῶν. Ὅγκωδη καὶ ἀμύθητα ποσὰ κατηναλώθησαν ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα· ὁσάκις τις αὐτῶν ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ὅπου εἰργάζετο πρὸς περισμὸν τοῦ ἐπιουσίου ἔδει νὰ ἔχη καὶ τὸ ποσὸν ἕτοιμον διὰ τὴν ἔκτακτον περίστασιν ἣν ἐδημιούργουν συστηματικῶς καταδότηι καὶ αἰσχροκερδεῖς εἰς βάρος του. Τοιοῦτον ἀξιοδάκρυτον καὶ θλιβερὸν διήρχοντο οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν καιρῷ τῆς Χαμητικῆς βασιλείας. Ἦναγκάζοιτο ἐκάστοτε νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν κέντρου ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο παρ' ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν καὶ μέριμναν τὴν ὁποῖαν ἐπεδείκνυεν οὐδὲν ἄλλο ἔπραττεν εἰ μὴ νὰ βλέπη ματαιουμένας διὰ τῶν αἰωνίων ἀναβολῶν τὰς ἐνεργείας του.

Κατὰ τὸ 1898 μετὰ τὸν ἀτυχῆ Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας ὑπεβλήποντο καὶ ἐπιέζοντο· τὰς πιέσεις δὲ ἰδίως ἐδοκίμασαν οἱ ἀτυχεῖς κλωστοὶ τῆς τε περιφερείας Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ Ἄκ-δαγ. Β'α στρατολογούμενοι καὶ ἐξαναγκαζόμενοι ἵνα ἐγγραφῶσιν ὡς Μουσουλμάνοι ὑπέστησαν κακουχίας ὡς μαρτυροῦσι τὰ πρακτικὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ 1898, 99 καὶ 1900. Αἱ Μητροπόλεις Τραπεζοῦντος καὶ Χαλδίας ὡς καὶ αἱ Μοναὶ Σουμελᾶ καὶ Βαζελῶνος ἀνέλαβον τὴν υπεράσπισιν τῶν καταδυναστευθέντων τούτων.

Ἐν Κων)πόλει τότε μετὰ σθένους καὶ πατριωτισμοῦ ὑπερόχου εἰργάζετο ὑπὲρ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ ἐκ Καπῆ-κιοῦ ἀξιότιμος κ. Ἰωάννης Μωυσεΐδης κλωστὸς καὶ οὗτος τὴν κατ'αγωγὴν, συντάττων ἐκθέσεις, καὶ ἐπιδίδων ὑπομνήματα εἰς τὰς ξένας Δυνάμεις τὴν Πόλιν καὶ τὸ Πατριαρχεῖον. Διαφωτίζων τοὺς ἀρμοδίους ὡς τέλειος κάτοτῆς ὅλης ἱστορίας τῶν κλωστῶν οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐπελθόντα μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας κατευνασμὸν τοῦ διωγμοῦ κατὰ τὸ 1901.

Τὸ ἔτος 1908 ἔτος τῆς μεταπολιτεύσεως εὗρεν οὐ μόνον ἡσύχους σχετικῶς τοὺς κλωστοὺς τῆς περιφερείας Τραπεζοῦντος ἀλλὰ καὶ ὀλιγαρίθμους διότι μετὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1898 ἄλλοι μὲν τούτων κατέφυγον εἰς Ρωσίαν ἕτεροι δὲ ὡς εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω ἐκάνονισαν τὴν θέσιν των ἀφαιρέσαντες διὰ τῶν μέσων ἅτινα διέθεσαν τὴν χαρακτηριστικὴν ἀλλ' ἐν ταυτῷ καὶ ἐνοχλητικὴν δι' αὐτοὺς λέξιν τοῦ «τενασοῦρ». Αἱ ἐπαγγελίαι τοῦ Συντάγματος ἐπέτρεψαν εἰς τὰ ὑπολειφθέντα ὀλιγάριθμα λείψανα αὐτῶν νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι ἡ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἔνωσις δὲν ἀπέχετο πολὺ, πολλοὶ δὲ ἐξ ἐκείνων ὅσοι μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον κατέφυγον εἰς Ρωσίαν διὰ τηλεγραφημάτων αὐτῶν πρὸς τὸν Νομάρχην Τραπεζοῦντος καὶ τοὺς βουλευτὰς αὐτῆς ἐζήτη-

σαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ πατριον ἔδαφος ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἡ στρατολογία ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸς Χριστιανοὺς.

Ἡ Κυβέρνησις τῆ ὑποστηρίζει τῶν Βουλευτῶν Τραπεζοῦντος ἀνεγνώρισε τὴν θρησκευτικὴν τῶν κλωστῶν ἐλευθερίαν καὶ δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς ἐκοινοποίησε τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφασιν αὐτῆς τῷ Νομάρχῃ Τραπεζοῦντος ὅστις μόλις μετὰ 9 μῆνας ἀπὸ τῆς λήψεως αὐτῆς εὐηρεστήθη νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τῇ Μητροπόλει τὴν σχετικὴν ταύτην ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως.

Δυστυχῶς ὁμως ἡ ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὰς πανηγυρικὰς περὶ ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας διακηρύξεις πολιτεία τῶν Νεοτούρκων ἐναντι τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἐθνοτήτων ἡ ἀρξασμένη ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ Συντάγματος ἡμερῶν οὔτε τὰ λείψανα τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος ὀλιγάριθμων κλωστῶν ἐπέτρεψε νὰ κανονίσωσιν ὀριστικῶς τὴν θέσιν των ἄλλ' οὔτε καὶ τοὺς ζητήσαντας νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὸ πατριον ἔδαφος ἐνεθάρρυνε.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Οἱ κλωστοὶ τοῦ "Ακ-δαγ.— Οἱ Σταυριῶται.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος, ἡ ἀντικαταστήσασα τὴν παρακειμένην αὐτῇ ἀνθηρὰν

Βυζαντινὴν πόλιν Ζάγγαν (σήμερον ἐπὶ τῶν ἐρειπιῶν τῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων σώζεται καὶ φρούριον Βυζαντινόν, κεῖται μικρὸν τουρκικὸν χωρίον διαφυλάξαν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα) Ἀργυρούπολις, δυνάμει τῶν πλουσίων αὐτῆς μεταλλείων, ἀπέβη τὸ συνεκτικὸν κέντρον τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου ἀνὰ τὰς ἐσχατίας ἐκεῖνας. Ἐπωφελοῦμεναι, ὡς ἐλέχθη ἐν τοῖς, ἔμπροσθεν, ἐκ τῶν παραχωρηθέντων τοῖς Ἀρχιμεταλλουργοῖς ἐνταῦθα, εὐρυγιάτων προνομίων καὶ ἐλευθεριῶν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, χιλιάδες οἰκογένειαι συνεκεντρώθησαν ἐν αὐτῇ καὶ ἀπετέλεσαν συνοικισμόν πολυπληθέστατον, ἀμιγῆ καὶ οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητον.

Ἡ διάσωσις μέχρι τῆς σήμερον ἐκεῖ καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἀπὸ τοῦ 1828 μεταναστεύσεις, ἐκάτὸν καὶ πλέον χωρίων καθαρῶς Ἑλληνικῶν, τυγχάνει ἡ εὐγλωττος ἀπόδειξις τῆς Ἀρχαίας εὐκλείας τῆς πόλεως. Δυστυχῶς μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828, τὰ μεταλλεῖα αὐτῆς κατεδικάσθησαν εἰς ἀργίαν καὶ τὸν φύσει ἄγονον τόπον ἐκεῖνον ἐμάστιζε λιμὸς φρικώδης, Ἐντεῦθεν, κατ' ἀνάγκην ἀδήριτον, ἐσχηματίσθη ρεῦμα μεταναστεύσεως ἀνὰ τὴν Ρωσσίαν, τὴν Ἐρζερούμην, τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, 1828-1832 ἐσχηματίσθησαν, ἐκ τῶν ἀποίκων Ἀργυρουπόλεως, αἱ ἐν τῷ Νομφ

Ἄγκυρας Κοινοτήτες τοῦ Ἄκ-δαγ μετὰ τῶν πέριξ 24 ὁμογενῶν χωρίων, τοῦ Δενέκ μαδέν, μετὰ τριῶν χωρίων, αἱ ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου Κοινοτήτες τοῦ Περκετελῆ μαδέν καὶ Βουλγάρ μαδέν, μετὰ τεσσάρων χωρίων, ἡ ἐν τῷ νομῷ Σεβαστείας, παρὰ τὴν Μερζεφούντα Κοινοτήτες τοῦ Σίμ Χατζή-κιοι μετὰ δύο χωρίων καὶ ἡ ἐν τῷ νομῷ Διαρβεκίρης Κοινοτήτες Ἄργανα βραδύτερον δέ, αἱ ἐν τῷ Νομῷ Ἐρζερούμης Κοινοτήτες, τοῦ Χαλβᾶ Μαδέν, παρὰ τὴν Βοϊβούρτην καὶ τοῦ Χολέγκ, παρὰ τὴν Ἐρζερούμην. Εἰρήσθω ἐνταῦθα οἱ, ἅπασαι αὗται αἱ ἀποικίαι, διεφύλαξαν μέχρι τῆς σήμερον, τὰ ἠθη καὶ ἔθιμα ὡς καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς Μητροπόλεως αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἐξαρτῶνται καὶ ἐκκλησιαστικῶς πορὰ τὰς τεραστίας ἀποστάσεις αἵτινες χωρίζουσιν αὐτὰς ἀπ' ἐκείνης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1832, συνοδεῖα μετὰ ναστῶν, ἐκ τῶν χωρίων Ἀργυρουπόλεως εἰσδύσασα ἐντὸς τοῦ Νομοῦ Ἄγκυρας, ἵδρυσεν ἐκεῖ παρὰ τὰς εὐφόρους κοιλάδας τοῦ Ἄκ-δαγ, τὴν ὁμώνυμον ἐκεῖ κοινοτητα. Τοὺς μετανάστας ἠκολούθησαν καὶ ἱκαναὶ οἰκογένειαι κλωστῶν, ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἀργυρούπολιν Χαρίου, Σταυρὶ ἔλκουσαι τὴν καταγωγὴν οὗ ἔνεκεν καὶ ἐκλήθησαν Σταυριῶται. Ἄμα τῇ ἀφίξει εἰς Ἄκ-δαγ, οἱ Σταυριῶται, ἀνύποπτοι, παρουσιασθέντες πρὸ τοῦ φανατικοῦ μουδέρη τῆς χώρας, τοῦ Γενιτσαροῦ Δελλῆ Χασεκῆ ἐτήσαν νὰ ἐγγραφῶσιν ὡς Χριστιανοί.

Ἄτυχῶς ὁμως, ὁ μουδέρης, εἰς ὃν κατηγγέλη ὑπὸ τούρκων, ἐξ Ἀργυροπόλεως παρακολουθησάντων τοὺς μετανάστας τοῦτους, ὅτι οἱ Σταυριῶται ἐν τῇ πρώτῃ πατρίδι των ἦσαν Τούρκοι, οὐ μόνον ἀπέρριψε τὴν περὶ ἐγγραφῆς αὐτῶν, ὡς Χριστιανῶν, πρότασιν, ἀλλὰ καὶ βίαια ἐξήσκησε κατ' αὐτῶν μέτρα, ὧν ἔνεκεν ἠναγκάσθησαν οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι ἀδελφοὶ ἡμῶν καὶ ἐνταῦθα νὰ συνεχίσωσι τὸν βίον τῆς ὑποκρίσεως καὶ ἀγωνίας, χωρὶς νὰ παύσωσιν ἐν τῷ κρυπτῷ τηροῦντες ἀλώβητον τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των καὶ διαφυλάττοντες ἀκατάβλητον τὸ ψυχικὸν ἐκεῖνο σθένος, τὸ ὁποῖον προσεῖλκυσε τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν διωκτῶν.

Ἀποφεύγοντες, μετ' αὐστηρότητος πρωτοφανοῦς, τὰς μετὰ τῶν Τούρκων ἐπιγαμίας, ἐτόλμησαν εὐθύς μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν ἐν τῇ περιφερίᾳ Τραπεζοῦντος κλωστῶν, εἰς τρόπον ὥστε, ἐξέθαπτον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐκ τῶν τουρκικῶν νεκροταφείων καὶ μετέφερον αὐτοὺς εἰς ὄλωσ κεχωρισμένον καὶ ἐγγὺς τοῦ Χριστιανικοῦ τοιοῦτου κείμενον. Πλήν τὸ ἀκατάρτιστον τῆς ἐκεῖ σχηματισθείσης νεαρᾶς ἀποικίας καὶ αἱ δυσχέρειαι τοῦ βίου, ἄς ἐδημιούργει ἐν μέσῳ φανατικῶν διωκτῶν, παράτολμος ἀπόφασις, παρημποδισαν τὴν ἐπιτυχῆ ἐνέργειαν τῶν Σταυριωτῶν, πρὸς διεκδίκησιν τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας.

Ως δέ, ἐν τῷ Νομῷ Τραπεζοῦντος, αἱ περὶ ἀνεξιθρησκείας ἐπίσημοι διαβεβαιώσεις τοῦ 1839 καὶ τοῦ 1856, ἐχρησίμευσαν ἀφορμὴ τῆς ἐκεῖ ἐξεγέρσεως τῶν κλωστῶν, οὕτω καὶ ἐν Ἄκ-δαγ, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1876, παρέσχε τοῖς Σταυριώταις τὴν αὐτὴν ἀφορμὴν, ὅπως διὰ τολμηρᾶς ἀποφάσεως θέσωσι τέρμα εἰς τὸν πλήρη ἀγωνίας καὶ περιπετειῶν βίον των. Αἱ ἐορταὶ τοῦ Πάσχα τοῦ ἐτους 1876, συνεκίνησαν τὰς τριακοσίας οἰκογενείας τῶν ἐν Ἄκ-δαγ Σταυριωτῶν. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία, ὑπὸ τὸ κράτος ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ, μετέβησαν εἰς τὸν ναόν, ἵνα πανηγυρίσωσι τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ Κυβέρνησις, πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν τολμηριῶν, ἀπέστειλε χωροφύλακας εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους ἐν ᾧ συνεκεντρώθησαν οἱ Σταυριῶται μετὰ τῆς διαταγῆς, ἵνα συλλάβωσι καὶ μεταφέρωσιν εἰς τὸ Διοικητήριον, τοὺς προκρίτους αὐτῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. (Ἀπὸ τοῦ 1876, οἱ Σταυριῶται ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τούτου.) Μετὰ τὸ πέρασ τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα, ἱκανοὶ τῶν προκρίτων αὐτῶν, μετὰ τοῦ μικτάρη ἀπήχθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Πλὴν τὸ αὐθαίρετον μέτρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ἡ ἐκεῖ Κυβέρνησις, πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος, ἀνευ γνώσεως καὶ ἀδείας τῶν ἐν Κωνσταντινου

πόλεις ἀρχῶν, ἠστόχησε τελείως· καθόσον, αὐτὰ τὰ γυναικόπαιδα τῶν Σταυριωτῶν, μεταβάντα εἰς τὸ Δικαστήριον, ἐζήτησαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν φυλακισθέντων.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἄκ-δαγ, φοβούμεναι τὰς συνεπειάς, ἃς ἐδημιούργησαν τὰ κατὰ τῶν εἰρημένων ὁμογενῶν βίαια μέτρα, ἀπέλυσαν αὐθμερὸν τοὺς φυλακισθέντας, οἵτινες, μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμοίων αὐτοῖς, ἐπισήμως καὶ μετὰ σθένους ἀνεκάλυψαν τὰ πραγματικὰ φρονήματα αὐτῶν. Μάτην ὁ Καϊμακάμης ἠπέιλησε κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκολάκευσε μετὰ ταῦτα, δι' ὑποσχέσεως παρασήμων καὶ ἀξιωμάτων τοὺς ἀποστάτας τοῦτους «τενασοῦρ= ἀρνησιδρήσκους» ὡς ἀπεκάλουν αὐτοὺς οἱ τοῦρκοι, μάτην ἐπέσειε κατ' αὐτῶν, ὡς φόβητρον τὸν ἱερὸν νόμον (Σερῆ), ὅστις ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπαγορεύει τὴν θρησκευτικὴν ἀποστασίαν τοῖς Μουσουλμάνοις.

Προσποιοῦμενος ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ἀληθῆ προέλευσιν καὶ τὴν γνησίαν, ἐξ Ἑλλήνων καταγωγὴν τῶν Σταυριωτῶν, ἐξήσκησεν ἐπὶ ματαίῳ ἐπιτοπίως πᾶσαν τὴν δυνατὴν ἐπιρροήν, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ζητήματος αὐτῶν.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει, τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος παραχωρηθείσας, ἐπισήμως διαβεβαιώσεις περὶ

ισότητος και άνεξιθρησκείας, εϋθύς μετὰ τὸ τολμηρὸν ἐπεισόδιον τοῦ Πάσχα δι' ὑπομνημάτων πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα, τὰς Εὐρωπαϊκὰς Ἀντιπροσωπείας Κων)πόλεως και τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἐζήτησαν ἐκθέτοντες ἐθνολογικῶς και ἱστορικῶς τὸ ζήτημα αὐτῶν, ν' ἀναγνωρισθῶσιν Ἑλληнес ὀρθόδοξοι.

Ὁ τότε Πατριάρχης, ὁ ἀείμνηστος Ἰωακείμ ὁ Γος, ὁ πολλὰκις και κατὰ τὴν πρώτην και κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ Πατριαρχεῖαν ὑψώσας τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων ἀδελφῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχη τι ὑπὲρ αὐτῶν, καθὼς τότε μὲν ἐξεμνηδένισε τὰς εἰλικρινεῖς ἐνεργείας του, ἡ περιστολὴ τοῦ πρώτου Συντάγματος μετὰ ταῦτα δὲ ἡ ἀπολυταρχικὴ και τυραννικὴ βασιλεία τοῦ Χαμήτ.

Παρ' ὄλην ὁμως τὴν ἀτυχή φάσιν, ἦν προσέλαβε τότε τὸ ζήτημα τοῦτο οἱ Σταυριῶται ἀνεπισήμως και σιωπηρῶς, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ὅπως φοιτῶσιν εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς ναοὺς, ἀπὸ τοῦ 1876 ὅπως ἔχωσιν ἴδια νεκροταφεῖα ἢ και κοινὰ μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ὅπως συνάπτωσιν ἀκωλύτως μετ' ἐκείνων ἐπιγαμίας, και νὰ ἐκπαιδεύωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς σχολαῖς.

Πλὴν, ἐπισήμως ἐθεωροῦντο Τοῦρκοι και ὡς τοιοῦτοι στρατολιγούμενοι, ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένας χώρας, τῆς Τριπολίτιδος και τῆς Χετζάζης.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ὁ τέως μουζίνης τουρκικοῦ τεμένους ἐν Ἀκ-δαγ, Μολλά Μαχμουτ Χ' Ἰσαὰκ Κιουπτσίδης) ὁ μετὰ ταῦτα Ἀρχιερατικός ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας ἐκλεγείς, ἐχρησίμευσεν ὁ πρωταγωνιστῆς και σπουδαιότερος παράγων, ἐν τῇ ὄλῃ τοῦ ζητήματος ἐξελίξει, ἐνισχύσας και συγκρατήσας τοὺς πάντας διὰ τοῦ ὑπερμέτρου ζήλου του.

Εὐλαθῆς πλειότερον και αὐτῶν ἐτι τῶν ἐπισήμως ἀναγνωρισμένων χριστιανῶν, φιλόμουςος ἐκ τῶν πρώτων ἀλλὰ και ἐνθερμος θιασώτης παντὸς στοχαζομένου τὴν σύνταξιν και διαμόρφωσιν τῆς νεαρᾶς τοῦ Ἀκ δαγ ἀποικίας, ἠθικῶς ἄρα και ὄλικῶς ἀνεκτιμήτους παρέσχεν αὐτῇ τὸς ὑπηρεσίας, ὧν ἔνεκα, τοῦ γενικοῦ τῶν πάντων ἀπὸλαυσεῖσεβασμοῦ, ἀφοῦ και πρωταθλητῆς ἀνεδείχθη ἐν τῷ ζητήματι τῶν σκληρῶν δοκιμασιῶν και ἀγῶνων τῶν Σταυριωτῶν.

Τὰ γεγονότα τοῦ 1898 και οἱ Σταυριῶται

Ἀπὸ τοῦ 1898 ἄρχονται τὰ φρικτὰ μαρτύρια τῆς δρακὸς ταύτης τῶν ἡρώων τῆς πίστεως εἰς τὰ βᾶση ἐκεῖνα τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου οὐδέποτε σχεδὸν εἰσέδυσεν, ὄμμα Εὐρωπαϊκόν· πλὴν ἡ ἡχὴ τῶν μαρτυριῶν τούτων και ἡ μετὰ συγκινήσεως και ἐνδιαφέροντος ἀδελφικοῦ παρακολου-

δοῦσα τὸ ζήτημα ὁμογενῆς δημοσίας γνῶμη, προσείλκυσεν ὑπὲρ ἐκείνων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἀνακτοβουλιῶν. Εἶνε γνωστὴ ἡ τραχύτης, ἣν μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ἐξήσκησε κατὰ παντὸς Ἑλληνικοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ χαμητικὴ βασιλεία· ὁ ἀντίκτυπος οὗτος ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ φθάσῃ, καὶ μέχρι τῶν Σταυριωτῶν τοῦ Ἄκ-δαγ, οἱ ὁποῖοι ὑπεβλέποντο καὶ ἐμισοῦντο, λόγῳ τῆς τολμηρᾶς τοῦ 1876 ἀποστασίας ὡς ἐχαρακτήρισαν τὸν δίκαιον ἀγῶνα των οἱ καλοθελεῖται διώκται.

Ἐπὶ τοῦ χαμητικοῦ καθεστῶτος τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ θέσεις προσεφέροντο εἰς τοὺς πλειοδοτοῦντας. Νομάρχαι Διοικηταὶ καὶ Ὑποδιοικηταὶ ἦσαν ἀπλούστατα ὄργανα τῶν ὑπουργῶν ἀποστέλλόμενα εἰς τὰς Ἐπαρχίας μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως, ἵνα ἐκεῖθεν ἀνάλογα πρὸς τὰς ἀνάγκας ἐκείνων ἀποστέλλωσι φιλοδωρήματα διὰ τῆς καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως παντὸς ζητήματος. Κατὰ τὸ 1898 ὁ διαβόητος ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Νοεμτοῦχ πασᾶς τὴν θέσιν τοῦ Διοικητοῦ Ὑοσγάτης εἰς ἡν διοικητικῶς ὑπάγεται τὸ Ἄκ-δαγ προσέφερον εἰς τὸ ὄνομα Καμπούρη.

Ὁ Μουτσαρίφης οὗτος βίαιος ἄλλως τε καὶ τραχὺς ἐζήτησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὑπὲρ τοῦ προστάτου τοῦ ὑπουργοῦ τὸ ἐκκρεμὲς ζήτημα τῶν Σταυριωτῶν, διὰ τοῦ καϊμακάμη τοῦ Ἄκ-δαγ

ἐζήτησε παρ' αὐτῶν τὸ ποσὸν τῶν διακοσίων λιρῶν ἵνα διατάξῃ τὴν ἀκώλυτον αὐτῶν ἐγγραφὴν ἐν τοῖς Ληξιαρχικοῖς βιβλίοις ὡς Χριστιανῶν.

Οἱ Σταυριῶται ἐκ προγενεστέρων παθημάτων λαβόντες ἀσφαλῆ γνῶσιν τῶν ἀτελευτήτων ἐκείνων τεχνασμάτων, ἀπέκρουσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς πρότασιν μετὰ τῆς ρητῆς δηλώσεως ὅτι διὰ χρημάτων δὲν ἐξαγοράζουσι τὰ ἀναμφισβήτητα καὶ ἀπαράγραπτα δικαιώματα αὐτῶν. Κατηγοῦνται κτησμένος ὁ Καμπούρης λόγῳ τῆς ἀδεξιότητος τοῦ καϊμακάμη ἐζήτησε τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ προσώπου μᾶλλον δραστηρίου καὶ ἐμπίστου δυναμένου νὰ ἀποσπᾷ ποσὰ ὑπέρογκα παρὰ τῶν Σταυριωτῶν ὑπὲρ τοῦ ὑπουργοῦ διὰ τῆς καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ζητήματος τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν ἐπισημῶς ὡς Χριστιανῶν. Τοιοῦτον ὄργανον ἐξέλεξεν ὡς καϊμακάμη τοῦ Ἄκ-δαγ ὁ Μεμτοῦχ-πασᾶς τὸν Ἰσμαήλ Χακκὴν ὅστις ἄμα τῆ ἐκεῖ ἀφίξει του ἀκινήσας τὸ ζήτημα τῆς ἐγγραφῆς τῶν Σταυριωτῶν ἐν τοῖς Πατριαρχικῆς βιβλίοις ἐχρησιμοποίησε πρὸς ἐκφοβισμόν αὐτῶν βίαια καὶ ταχέα μέσα. Ἀπηγόρευσε τὰς μετὰ Χριστιανῶν ἐπιγαμίας αὐτῶν, ἐκήρυξεν τοὺς τελεσθέντας τοιοῦτους γάμους ἀκύρους καὶ τὰ ἐκ τοιοῦτων γάμων τέκνα νόθα, προέβη εἰς τὴν συστηματικὴν στρατολογίαν τῶν ἐξ αὐτῶν στρατευσίμων καὶ παρημπόδησε τὴν φοίτησιν

ων τέκνων αὐτῶν εἰς τὰς Ἑλληνας, Σουλῆς.

Ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ διὰ πλαγίων μέσων ὑπεδείκνυσεν αὐτοῖς ὡς μέσον καταπαύσεως τοῦ διωγμοῦ εἴην καταβολὴν ὑπὲρ τοῦ ὑπουργοῦ τετρακοσίων λιρών. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ πάσας τὰς ἡμέρας ταύτας συστάσεις καὶ ὑποδείξεις, ἡ ἀπάντησις τῶν Σταυριωτῶν ὑπῆρξεν ἀποφατικὴ, προέβη εἰς τὴν σύλληψιν τῶν μᾶλλον εὐπορούντων ἐξ αὐτῶν τοῦ Μολλᾶ Μαχμοῦ (Νικόλαου Κιουπτσιδῆ) ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι οὗτοι ἐτύγγχανον οἱ ὑποκινηταὶ καὶ πρωτουργοὶ τῆς Θρησκευτικῆς ἀποστασίας εἰς ἣν προέβησαν οἱ Σταυριῶται, οὗς καὶ ἐν συνοδείᾳ στρατιωτῶν ἀπέστειλεν εἰς Ἰοσγάτην. Ἐκεῖ ὁ ἀπαίσιος Καμπούρης Μουτσαρίφης πολλαχῶς δι' ἀπειλῶν, κακώσεων, δαρμῶν καὶ τῆς φυλακίσεως ἐπεδίωξε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἡν ὑπὲρ τοῦ προστάτου του ἀνέλαβεν ἐντολῆς.

Ἀκαμπτοὶ πρὸ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν κακουχιῶν οἱ δύο ἐκεῖνοι ἀθληταὶ ἠρνήθησαν νὰ ἐξαγοράσωσι διὰ χρημάτων τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν. Ἐντεῦθεν ὁ Καμπούρης φρονῶν ὅτι διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν κακουχιῶν καὶ δοκιμασιῶν θὰ ἠδύνατο νὰ κάμψῃ καὶ πτοήσῃ τοὺς εἰρημένους ἀπέστειλεν αὐτοὺς δεσμίους ὡς κοινούς κακούργους εἰς τὰς φυλακάς Ἀγκύρας. Μάτην ὁ Γάλλος ἐν Ἀγκύρᾳ Πρόξενος, ἡ Μητρόπολις Ἀγκύρας καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἐπενέβησαν ὑπὲρ τῶν

θυμάτων τούτων τοῦ Χαμητικοῦ καθεστώτος Πιεζόμενοι, ὑβριζόμενοι, δερόμενοι, καὶ κακουχούμενοι ἐν ταῖς φυλακαῖς δὲν ἀπώλεσαν οὔτε ἐλάχιστον μέρος τοῦ ψυχικοῦ αὐτῶν σθένους καὶ τῆς καρτερίας πρὸ τῆς ὁποίας συνετρίβετο ἡ μανία καὶ ὁ φανατισμὸς τῶν διωκτῶν αὐτῶν.

Μετὰ τὰ ἀλλεπάλληλα διοβήματα τῶν Πατριαρχείων καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβειῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων οἱ δύο ἐκεῖνοι πρόκριτοι ἀποφυλακισθέντες ἀπεστάλησαν ἐξόριστοι εἰς τὸν τουρκικὸν καζὰν Τσορμπᾶ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἐπαυσαν προσευχόμενοι καὶ ἱκετεύοντες τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοίων των. Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα ὅτι τὰ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Σταυριωτῶν διαβήματα τῶν Πατριαρχείων (ἴδε πρακτικὰ τοῦ 1898, 1899 καὶ 1900) προσέκρουον εἰς τὴν ἐπιτηδεῖαν παρέλκυσιν, ἧς πρωτουργὸς ἐτύγγχανεν ὁ προσωπικὴν πλέον ἐχθραν λόγῳ τῆς γνωστῆς πρὸς ἀργυρολογίαν ἀποτυχίας του τρέφων κατὰ τῶν εἰρημένων ὑπουργῶν τῶν Ἐσωτερικῶν Μεμδούχ πασᾶς.

Τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ ζήτημα τακρίρια ἐπὶ μῆνας παρέμενον ἄνευ ἀπαντήσεως, αἱ βιοπραγίαι ἄνευ διακοπῆς ἐναντίον τῶν ἐν Ἀκ-δαγ Σταυριωτῶν ἐκδιαζομένων νὰ ἐγγραφῶσιν ὡς Μουσουλμάνοι ἐξηκολούθουν καὶ ἡ ὁμογενὴς δημοσία γνώμη μετ' ἀγωνίας παρηκολούθει τὴν ὑπόθεσιν.

Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὴν ἄλλην σοφιστικὴν ἐπίσημον δὴλωσιν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς Πρέσβεις τῶν Μ. Δυνάμεων ὅτι οἱ Σταυριῶται ἦσαν Τοῦρκοι καὶ ὡς ἀρνησίθρησκοι τιμωροῦνται συνφθὰ ταῖς ἰσχύουσαις θρησκευτικαῖς διατόξεσιν. Ἐν μέσῳ τῆς θλιβερᾶς ταύτης καταστάσεως, εἰς ἣν κατεδίκασε τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν ἐκείνους τὸ Χαμητικὸν καθεστῶς, προστάτης αὐτῶν ἀνεδείχθη ὁ ἀείμνηστος πρῶην Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νικόδημος προσωπικὸς (φίλος τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας Γερβασίου ὑφ' οὗ τὴν Πνευματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο τὸ Ἄκ-δαγ.

Δυνάμει τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς ἦν ὁ Πατριάρχης ἐκείνος ἐξήσκει παρὰ τῇ Ρωσικῇ αὐλῇ, διὰ καταλλήλου ἐνεργείας προσεκάλεσε τὴν παροχὴν ἐντολῆς ἀνωθεν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσῳ πρεσβευτῇ ἵνα ἐντόνως ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῶν Σταυριωτῶν. Ἡ Ρωσικὴ Πρεσβεΐα ἄλλως τε ὡς καὶ αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει λοιπαὶ τοιαῦται, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸς διαθημάτων τῶν Πατριαρχείων εἶχε γνῶσιν λεπτομερῆ τῶν ἐν Ἄκ-δαγ γεγονότων. Υἱοθετήσασα τὸ ζήτημα ὑπέβαλον αὐτὸ εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Πρέσβεων, οἵτινες παρέσχον αὐτῷ τὴν ἐντολὴν ὡς Ὁρθοδόξῳ νὰ ἐνεργήσῃ καταλλήλως παρὰ τῇ Πύλῃ.

Εἰς τοὺς πρώτους ἀκροβολισμοὺς τοῦ Ρώσου πρέσβεως περὶ τῶν ἐναντίων τῶν Σταυριωτῶν

βιαιοπραγιῶν ὁ Μέγας Βεζύρης προσεποιήθη ὅτι οἱ πληροφορίες ἦσαν ἀνυπόστατοι καὶ ἐζήτησεν ἐδειξεῖς μᾶλλον ἀπίστας· ταυτοχρόνως ὁμοῦ διέταξεν τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν ἐν Ἄγκυρᾳ κρατούμενων δύο προκρίτων καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν εἰς ἐξορίαν ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω ἐν τῷ καζᾶ Τσορμπᾶ τῆς Ἄγκυρας συνέστησε δὲ ταῖς ἐν Ἄκ-δαγ Ἀρχοῖς ἵνα πάσῃ θυσίᾳ καὶ ἐσπευσμένως ἐγγράψωσι τοὺς Σταυριώτας ὡς Μουσουλμάνους.

Ἡ κακοπιστία τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἦτο ἀγνωστος τοῖς διπλωμάταις τῆς Εὐρώπης. Ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Ζηνόβιεφ τὴν φορὰν ταύτην ἐντόνως ἀπήτησε τὴν ἄ-εὐ ἀναβολῆς (κατὰ τὸ 1900 Ἀπρίλιος) διακανόνισιν τοῦ ζητήματος συμφώνως ταῖς ἱστορικαῖς ἐνδείξεσι καὶ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν τῶν ἐξορίστων. Ἡ Πύλη ὑπεχώρησεν, εἰ ἐξόριστοι ἐπανέκαμψαν καὶ οἱ ἐν Ἄκ-δαγ Σταυριῶται ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ὡς καὶ πρὶν καὶ ἀνενόχλητοι.

Οἱ ἀπὸ τοῦ 1905—1907 ἀγῶνες τῶν Σταυριωτῶν.

Κατὰ τὸ 1905 ἐν ἀπάσῃ τῇ Ὀθωμανικῇ Ἀυτοκρατορίᾳ διενεργήθη ἀπογραφὴ τῶν κατοίκων, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀπογραφῆς ἐκείνης προσῆλθον καὶ οἱ Σταυριῶται ἵνα ἐγγραφῶσιν ἐν τοῖς Ληξιαρ-

χικοῖς β.βλίοις. Ὁ καϊμακάμης τοῦ Ἄκ-δαγ γνήσιος διάδοχος τῶν προκατόχων του, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ὑπέρτερος ἐκείνων, μὴ δυνηθεὶς ν' ἀποσπάσῃ παρ' αὐτῶν χρήματα, καὶ μὴ θέλων ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς ὡς Χριστιανοὺς συνέλαβεν ἐξ προκρίτους οὓς καὶ ἀπέστειλεν ὑπὸ κουστωδίαν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἰουσγάτης, ἐν αἷς ἐδάρησαν πολλὰς κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐπιέσθησαν ἐπὶ σκοπῶ ἀποπέυσεως ὡς ἔλεγον οἱ ἀνιστόριτοι διώκται τῶν τῆς πλάνης, εἰς ἣν περιέπεσον.

Τὸ δέβαιον ὅμως ἦτο ὅτι διὰ τῶν διαίων τοῦ των μέσων ἐπεδιώκοντο καὶ τὴν φορὰν ταύτην ὡς καὶ πρὶν σκοποὶ ἰδιοτελεῖς καὶ ποταποί. Μετὰ τὰ ἀσυνήθη βασανιστήρια τῶν αἰσχυῶν ἐκείνων Σταυριωτῶν ἀπεστράλησαν οὗτοι εἰς τὸ ἐξάωρον τῆς Ἰουσγάτης ἀπέχον καθαρῶς τουρκικὸν κωρίον Μακχάλ, ἵνα ἐκεῖ μακρὰν πάσης χριστιανικῆς ἐπιρροῆς, ὑπὸ τὰ σκύμματα καὶ τοὺς ἐμπαιγμοὺς τῶν ἐκεῖ Τούρκων, ἐξανασθῶσι καὶ ὑποχωρήσωσι.

Μετὰ τὰς ἀπειλὰς τοῦ ραβδισμοῦ καὶ τὰ βασανιστήρια τῆς Ἰουσγάτης ἐν τῷ χωρίῳ Μακχάλ διεβιβάσθησαν αὐτοῖς προτάσεις περὶ παροχῆς βαθμῶν, ἀξιομάτων καὶ παρασῆμων ἐὰν ἐνέγραψον ὡς Μουσουλμάνοι, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνα, ἐθάμβωσαν καὶ ἐκλόνησαν τὸ ἀκαταμάχητον ψυχικὸν σθένος των, τὴν θερμὴν πίστην των πρὸς τὴν θρη-

σκείαν τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ἧς ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀποθάνωσι.

Τούτου ἔνεκεν διετάχθη ἡ ἄμεσος ἐκ Μακχάλ τῶν ἐξορίστων μεταφορὰ εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Σινώπης, τῶν ὁποίων καὶ μόνον τὸ ὄνομα ἐνέπνεε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀπολυταρχίας τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον· καὶ ὅμως οἱ Σταυριῶται ἤκουσαν τὴν διαταγὴν μετὰ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀταραξίας καὶ καρτερίας πρὸ τῶν ὁποίων ἐκθαρβοὶ καὶ ἄφωνοι ἔμενον οἱ ἐνεργοῦντες τὰ κατ' οὐτῶν βασανιστήρια.

Ἡ συνοδεία ἀπῆρεν ἐκεῖθεν ἐν μέσῳ ἰσχυροῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος πανταχοῦ ὑπεδέχοντο τοὺς δῆθεν ἀποστάτας δι' ἐμπαιγμῶν καὶ ὑβρεων· Πλὴν ὡς φαίνεται, αἱ ἐντονοὶ ἐκ Κων)πόλεως ἐνέργειαι παρημπόδισαν τὸ μέχρι Σινώπης μαρτυρικὸν ταξείδιον τῶν ἐξορίστων, οἵτινες ἐφέθησαν ἐν Τσοροῦμ, εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα θὰ ἐμποιῆ πάντοτε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου τὴν φρίκην, ἀφοῦ ἐν αὐτῇ κατεπνίγη ὑπὸ τῆς Νεοτουρκικῆς θηριωδίας ἡ ἀπελιπς φωνὴ τῶσων ἀκάκων καὶ ἀπροστατευτῶν Ἑλληνικῶν γυναικοπαίδων.

Ἐκεῖ ἐν Τσοροῦμ ἐκ τῶν δεινοπαθημάτων ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐτελεύτησεν ὁ εἰς ἐκ τῶν ἐξ προκρίτων, οὗτινος ὁ νεκρὸς μόλις μετὰ τρεῖς ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡμέρας παρεδόθη τοῖς ἐν

Τσοροὺμ Χριστιανοῖς οἵτινες καὶ ἐκήδευσαν αὐτὸν μετ' ἐπιβλητικότητος πανδήμου.

Καθ' ὃν χρόνον τοιαῦται κακουχίαι καὶ δοκιμασίαι ἀέμενον τοὺς ἐξορίστους τῶν Σταυριωτῶν μακοῶν τῶν ἐστιῶν αὐτῶν καὶ ἐν μέσῳ φανατικῶν διωκτῶν ἐν Ἄκ-δαγ ἐμαίνετο ὁ διωγμὸς καὶ ὠργίαζεν ἡ ἀνομία. Αἱ φυλακαὶ ἦσαν κατάμεστοι, ἀδὲ γυναικόπαιδα διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν καθημερινῶν συγκινήσεων, καὶ τῶν σκληρῶν στερήσεων. Ἀληθῆς ἐξοντωτικὴ ἐκστρατεία ἐκηρύχθη ἐκεῖ, ὁμοίαν τῆς ὁποίας ἐν μέσῳ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος μόνον τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἢ Νεοτουρκικῆ σπείρα εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐφήρμοσεν. Ὅτε ἐκηρύχθη ὁ νέος οὗτος διωγμὸς ἐν Ἄκ-δαγ ἀντιπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας ἦτο ὁ ἀείμνηστος Οἰκονόμος Κύριλλος ὁ Καρατζᾶς. Εἰκοσαετίαν καὶ πλέον ἀφιερῶσας ὡς διδάσκαλος ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς τοῦ τόπου ἀναπτύξεως καὶ τῆς γενικῆς ἀπολαύων ἐκτιμήσεως, ἐπιμόνῳ ἀξιώσει τοῦ ἀειμνήστου Χαλδίας κυροῦ Γερβασίου περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα· διότι ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Μητροπολίτης ἐν αὐτῷ καὶ μόνον εὔρισκε τὸν κατάλληλον Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον τὸν δυνάμενον εὐθαρσῶς καὶ ἐπαξίως ν' ἀντιμετωπίζη τὴν ἀνώμαλον ἐκάστοτε κατάστασιν καὶ νὰ ὑπεραμυνθῇ τῶν συμφερόντων τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου.

Ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ὑψηλῆς του ταύτης διακονίας, ὁ ἀλησμόνητος Κύριλλος ὁ Καρατζᾶς ἀνεδείχθη ὑπέρτερος τῶν προσδοκιῶν τοῦ Γέροντος αὐτοῦ· πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ διάνοια διαυγῆς, χαρακτήρ σθεναρὸς, καὶ καρδία ἐν ἧ' ἐκόχλαζεν πατριωτισμὸς ὑπέροχος, καὶ ἀληθῆς συνεκεντρώθησαν ἐν αὐτῷ, Χάριν τῆς πολυπαθοῦς καὶ ἀπομεμακρυσμένης Κοινότητος τοῦ Ἄκ-δαγ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀναδειξεως τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος μοχλὸς καὶ παράγων. Βαρέως φέρων τὸν κηρυχθέντα ἐναντίον τῶν Σταυριωτῶν διογμὸν δὲν ἔπαυσε, οὐδ' ἐπι σιγμὴν ὑποστηρίζων τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους συμπολίτας του καὶ ἐκμηδενίζων τὰς κατ' αὐτῶν παρασκευιακάς πλεκτάνας καὶ δολοπλοκίας τῶν Κυβερνητικῶν ὀργάνων.

Τούτου ἕνεκεν, βαρέως φέροντες οἱ Τοῦρκοι τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν παρουσίαν τοῦ ἀκάμπτου ἐκείνου σκοπέλου προὐκάλεσαν μακρὰν μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῶν Πατριαρχείων ἀλληλογραφίαν δι' ἧς ἐζητήθη ἡ ἀμεσὸς ἀντικατάστασις του Πύσον ἀνίσχυρα καὶ ἀθθαίρετα ἦσαν τὰ κατ' ἐκείνου ἐπιχειρήματα τῆς Κυβερνήσεως μαρτυρεῖ ὁ ὑπουργικὸς τεσκερὲς (ἴδε πρακτικὰ Ἱερᾶς Συνόδου 1905) δι' οὗ ἐζητεῖτο ἡ μετάθεσις τοῦ ἐκ Κίου Ἑλληνος ἱερέως Κυρίλλου, Ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας ἐν τῷ Μεταλλεῖῳ Ἀκ-δαγ

ὡς ἀναμιγνυομένου εἰς ζητήματα ἐκτὸς τῆς δικαι-
οδοσίας αὐτοῦ κείμενα.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπαντῶν
εἰς τὸν ἐπιπόλαιον ἐκείνον τεσκερὲν τῆς Πύλης
ἐδήλου μετὰ ζῶηράν συζήτησιν ἐν τῇ συνεδρίᾳ
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὅτι ὁ Οἰκονόμος Κύριλλος
κατάγεται ἐξ Ἰακ-δαγ καὶ οὐχὶ ἐκ Κίου, ὅτι αἱ δι-
ατυπωθεῖσαι κατ' αὐτοῦ ἀόριστοι κατηγορίαι
δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ἀφορμὴ μεταθέ-
σεως αὐτοῦ καὶ ὅτι μόνον τὸ Πατριαρχεῖον συνω-
δὰ τοῖς κεκτημένοις προνομίοις εἶνε ἀρμόδιον νὰ
ἐκτιμῆσῃ τοὺς λόγους τῆς μεταθέσεως καὶ ἀντικα-
ταστάσεως καὶ αὐτῶν ἓξι τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν
Μητροπολιτῶν. Τῆς τελευταίας ταύτης ἐνστάσεως
εἰσηγητῆς ἐγένετο ὁ μόνος μειοψηφίσας ἐπὶ τοῦ
ζητήματος Μητροπολίτης Βιζύης, ὅστις ἐτόνισε
καὶ δικαίως ὅτι ἡ ἀπαίτησις πρὸς μετάθεσιν τοῦ
περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου ἀπε-
τέλει ἐπίσημον καὶ σκανδαλώδη ἀνατροπὴν τοῦ
προνομιακοῦ καθεστώτος.

Ὁ μειοψηφίσας Ἀρχιερεὺς ὑπερίσχυσε
καὶ δικαίως· ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπεδέχθη τὴν ἐνστα-
σίν του καὶ ἀναλόγως ἀπήντησεν εἰς τὸν πρόμνη-
σθέντα τεσκερὲν. Ἡ Κυβέρνησις μετὰ τὴν ἐπίση-
μον ταύτην ἀπάντησιν τῶν Πατριαρχείων ὅλως
αὐθαιρέτως συνέλαβε τὸν ἐν Ἰακ-δαγ Ἀρχιερα-
τικὸν Ἐπίτροπον καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰς

φυλακὰς Ἰουστίνης, ὁπόθεν μετὰ τὰς διαμαρτυ-
ρίας τῶν Πατριαρχείων αὐτὸς τε καὶ πάντες οἱ ἐν
ταῖς φυλακαῖς τοῦ Ἰακ-δαγ κρατούμενοι Σταυρι-
ῶται μετεφέρθησαν εἰς Ἰακ-δαγ.

Ἡ Τουρκικὴ ἐν τούτοις Κυβέρνησις θεωροῦ-
σα σοβαρὸν κώλυμα πρὸς ὑποταγὴν τῶν Σταυρι-
ωτῶν τὸν κληρικὸν τοῦτον μετὰ τὴν ἐκείθεν
αὐθαίρετον καὶ ἀδικὸν ἀπέλασιν τοῦ ὑπερδρατι-
ζουσα τὴν ὁπαισίαν τῶν Γενιτσάρων τυραννίαν
καὶ συνεχίζουσα τὴν ἀρξαμένην αὐθαιρεσίαν, ἐ-
χρησιμοποίησε καὶ κατ' αὐτῶν ἓξι τῶν γυναικο-
παιδῶν βία καὶ τυραννικὰ μέτρα. Οὕτω εἰς μὲν
τοὺς παῖδας τῶν Σταυριωτῶν ἀπηγορεύθη ἡ φοί-
τησις εἰς τὰς ἑλληνικὰς σχολὰς εἰς δὲ τὰς θυγα-
τέρας τῶν Σταυριωτῶν αἵτινες ἐν προγενεστέρᾳ
ἐποχῇ νομίμως συνεζεύχθησαν μετὰ τῶν ἐπισήμως
ἀνεγνωρισμένων Χριστιανῶν, συνεστήθη ἡ διάλυ-
σις τῶν συναφθέντων συνοικεσίων.

Εὐτυχῶς ὁμως καὶ τὴν φορὰν ταύτην αἱ οἰ-
κογένειαι τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων χριστιανῶν, οὔτε
ἀπῆλπισαν οὔτε ἐδειλίασαν πρὸ τῶν στερήσεων,
τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν καθ' ἐκάστην ἐκ μέρους
τῶν Κυβερνητικῶν ὀργάνων παρενοχλήσεων καὶ
ἀπειλῶν. Καθ' ὃν χρόνον ἐμελεῖτο ἡ βία τῶν
θυγατέρων αὐτῶν μετὰ Μουσουλμάνων σύζευξις
αἱ ἐνέργειαι τῶν Πατριαρχείων καὶ ἡ δημοσιο-
γραφία τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος ἡ προπαρασκευά-

σασα πρωτοστατούσης τῆς ἡμερηίδος «Κράτος» καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἀθήναις τοιούτων τὸ πάνδημον συλλαλητήριον ὑπὲρ τῶν Σταυριωτῶν συντέλεσαν εἰς τὴν ἐπέμβασιν καὶ οὕτως τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας καὶ τὴν ἄμεσον ὑποχώρησιν τῆς πύλης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1907 ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις πιεζομένη ἐπανέφερεν εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν τοὺς ἐπὶ μακρὸν ταλαιπωρηθέντας ἐξορίστους καὶ ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν, ἵνα ἐγγράψῃ αὐτοὺς ὡς Χριστιανούς· πόσον ὁμως ἐσεβάσθη τὰς ὑποσχέσεις τῆς μαρτυρεῖ τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικόν, ἀλλὰ καὶ ἐνδεικτικὸν τῆς ἀείποτε δολίας καὶ ἀνειλικρινοῦς ἐναντι τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ Ἐθνοτήτων συμπεριφορᾶς τῆς Κυβερνήσεως· ὑποσχέθεισα ἐπισήμως ἐνώπιον τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων νὰ ἐγγράψῃ ὡς Χριστιανούς ἐν τοῖς Ληξιαρχικοῖς αὐτῶν βιβλίαις τοὺς προμνησθέντας καθ' ὑπόκρισιν Μουσουλμάνους παραπλεύρως τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἔγραφε γράμμασι διακριτικοῖς καὶ ἐν Τουρκικὸν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐκανόνιζε τὰς μετὰ ταῦτα ἀστικὰς αὐτῶν ἐλευθερίας.

Οἱ κλωστοὶ τοῦ "Ακ-δαγ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος.

Τὸ ἔτος 1908 ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων σταθμὸς

νέας διὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ἰδίως τοὺς ὑποδοῦλους λαοὺς ἐποχῆς· ὁ ἀμετρος ἐνθουσιασμὸς ὁμως καὶ αἱ ἐλπίδες κρείσσονος τύχης βαθμηδὸν ἐξέπνευσαν καὶ ἡ Νεοτουρκικὴ τυραννία ἀπέβη ἐπαχθεστέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ Χαμητικοῦ καθεστώτος. Ὡς πάντες οὕτω καὶ οἱ ἐν ἀναμονῇ εὕρισκόμενοι Σταυριῶται ἐπίστευσαν ὅτι ἡ ὥρα τοῦ τέρατος τῶν ἀγώνων τῶν ἦτο ἐγγύς.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος διὰ τηλεγραφημάτων πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτάτον, ἐκδηλοῦντες τὰ πραγματικά των φρονήματα ἐζήτησαν τὴν διακανόνισιν ὀριστικῶς τοῦ τόσον ἀνιανοῦ καταστάντο, ζητήματος αὐτῶν.

Καὶ ἔλαβον μὲν τότε τὸς μᾶλλον κατηγορηματικὰς διαβεβαιώσεις καὶ ὑποσχέσεις πλὴν μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1910 ἡ Νεοτουρκικὴ Κυβέρνησις ἠδυνήθη νὰ δώσῃ ἀπάντησιν καὶ ταύτην ἐμέσως τοῖς Σταυριώταις.

Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ὁ τὰς πικρίας ὄλας καὶ τὴν ἐξορίαν τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων ὁμογενῶν ἀνευγογγυσμοῦ συμπερισθεὶς ἀείμνηστος Κύριλλος ὁ Καρατζᾶς ἐγκατασταθεὶς ὡς ἀπλοῦς ἱερεὺς ἐν Κων)πόλει τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ διέθεσε πρὸς σύνταξιν ὑπομνημάτων καὶ ἐκθέσεων, δι' ὧν ἱστορικῶς ἀπεδείκνυε τὴν Ἑλληνικὴν καταδωγὴν τῶν Σταυριωτῶν.

Πόσον όμως τὸν ἀντιπρόκριτον ζῆλον τοῦ τιμημένου ἐκείνου καὶ ἤρωος κληρικοῦ ἐβρόδυσεν ἡ Ἐκκλησία καὶ πόσον ἐξετίρησε τὴν ἐθνοπρεπῆ ἐργασίαν του μαρτυρεῖ τὸ ἀκόλουθον γεγονός· κατηγορηθεὶς ὅτι ταύτοχρόνως ἐκῆδευσε δύο νεκροὺς ὀλίγας ἡμέρας ἀκριβῶς πρὸ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του ὑπέβαλεν αὐτὸν εἰς ἀργίαν εὐδοκοῦντος αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Ε' τοῦ ἐπισήμου ἐκείνου στραγγαλιστοῦ τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ θεσμίων.

Τῆ 24ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1909 ὁ Νομάρχης Τραπεζοῦντος, ἐξ ἀφορμῆς τῶν πρὸς αὐτῶν τηλεγραφημάτων καὶ οἰθήσεων τῶν εἰς Ρωσσίαν κατὰ καιροὺς μεταναστευσάντων κλωστῶν ἐκ τῆς περιφέρειας Τραπεζοῦντος, δι' ὧν ἐζήτησαν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς ἢ εἰς τὸ πατριῶν ἔδαφος ἐπάνοδος, ἀφοῦ ὁ περὶ στρατολογίας νόμος ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανῶν ἐπεκαλέσθη τὴν τὴν περὶ τοῦ πρακτέου γνώμην τῆς Κυβερνήσεως τὸ ζήτημα σενεζητήθη ἐν τῇ Βουλῇ ἐξ ἀφορμῆς τῶν νέων παραπόνων τῶν Σταυριωτῶν. τοῦ Ἀκταγ κατὰ τῶν Κυβερνητικῶν ὀργάνων.

Οἱ Βουλευταὶ Τραπεζοῦντος ἐκθύμως ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ὀριστικῆς τοῦ ζητήματος τοῦτου διευθετήσεως καὶ ἀνεγνώρισαν τὰς δικαίας περὶ ταυτότητος καὶ καταγωγῆς ἐνστάσεις τῶν κλωστῶν καὶ Σταυριωτῶν.

Δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς, ἡ Κυβέρνησις, πρὸς τὴν Νομαρχίαν Τραπεζοῦντος, ὑπὸ ἡμερομ. 24 Μαρτίου 1910 ἀνεγνώριζεν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενομένης ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν πάντων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Σταυριωτῶν. Ἡ Νομαρχία ὁμως μόλις μετὰ παροδὸν ἐννέα ὁλῶν μηνῶν ἀνεκοίνωσε τῇ Μητροπόλει Τραπεζοῦντος τὸ περιεχόμενον τῆς ἐν λόγῳ ἐγκυκλίου.

Τὸ Πατριαρχεῖον ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος λαβὼν γνῶσιν τοῦ ζητήματος, ἀπέλυσε πρὸς τὰς Μητροπόλεις τοῦ Πόντου ὑφ' ὧν τὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγοντο Χριστιανοὶ τῆς κατηγορίας τῶν Σταυριωτῶν, τὴν σχετικὴν ἐγκύκλιον.

Δυστυχῶς ὁμως καὶ μετὰ τὴν πανηγυρικὴν ταύτην ἀναγνώρισιν τῶν Σταυριωτῶν, ὡς Χριστιανῶν ἢ Νεοτουρκικῆς κυβερνήσεως ἢ ἀνειλικρινῆς καὶ αὐθαίρετος, ἐν πάσαις ταῖς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς σχέσεσιν αὐτῆς ἀποδειχθεῖσα καὶ ἐν τῷ ζητήματι τοῦτω φανατικώτερα καὶ μᾶλλον μισαλλόδοξος ἢ ἡ χαμητικὴ ἀπλυταρχία ἐφωράθη Δημιουργήσασα ζητημὰ ἐξ ἐφορμῆς τῆς μεταγραφῆς τῶν κτημάτων τῶν Σταυριωτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Χριστιανικῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς κτηματολογικοῖς βιβλίοις, δι᾽ ἧς οὐκ ἐπιτρέπεται ὅτι Χριστιανὸς ἦτο ἀδύνατον νὰ καταστῇ κληρο-

νόμος Μουσουλμάνος. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐθετεν ἐνώπιον αὐτῶν τὸ δίλλημα, ἢ νὰ προτιμῶσι τὰ Τουρκικὰ ὀνόματα καὶ νὰ περισώσῃσι τὰ κτήματα τῶν γονέων των. Ἰτινες ἔφερον Τουρκικὰ ὀνόματα, ἢ ἐν ἐναντία περιπτώσει, ἐγγραφόμενοι Χριστιανοὶ νὰ παραιτηθῶσι τῶν ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν γονέων αὐτῶν δικαιωμάτων.

Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος καὶ οἱ Σταυριῶται.

Ἐν μέσῳ τοῦ κυκεῶνος τούτου, ὃν ἐδημιούργησεν ἡ σοφιστεία τῶν Νεοτούρκων εὐρεθέντες οἱ κλωστοὶ τοῦ Ἄκ-δαγ (οἱ Σταυριῶται) ἀπὸ τοῦ 1910 ἠγωνίζοντο πρὸς ἐξέυρεσιν τρόπου περισώζοντος τὰ κτήματα αὐτῶν. Δυστυχῶς εὐρέθησαν πάντοτε πρὸ τῆς ἀτέγκτου ἀντιδράσεως τῶν Νεοτούρκων. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐκηρύχθη καὶ τὸ ζήτημα διαιωνίζετο. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρξατο ὁ συστηματικὸς ἀγὼν τῆς ἐξοντώσεως τῶν Χριστιανῶν· ἀγὼν κατὰ τὸν ὅποιον πόλεις καὶ συνοικισμοὶ ἀνθηρότατοι μετεβλήθησαν εἰς νεκροταφεῖα ἀπέραντα.

Τὴν μανίαν τῶν Νεοτούρκων σκληρότερον ἐδοκίμασεν ἡ θάλλουσα Κοινότης τοῦ Ἄκ-δαγ μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν 24 Ἑλληνικῶν χωρίων. Ἐκεῖ ὑπῆρχον οἱ Σταυριῶται οἱ ἀποστάται, ὡς ἀπεκάλουν αὐτοὺς οἱ διώκται των· ἐντεῦθεν σκληρότερος ὑπῆρξεν ἐκεῖ ὁ διωγμὸς καὶ σατανικωτέρα ἡ ἐξόντωσις.

Ἐπὶ τὸ κράτος τῆς πείνης καὶ τοῦ φάσμα τοῦ μετατοπισμοῦ οἱ Σταυριῶται ἐξηναγκάσθησαν νὰ

ἐγγραφῶσιν ὡς Μουσουλμάνοι. Ἐκ τῶν 19623 ψυχῶν τῆς ἐκεῖ ὁμογενείας μετὰ τὴν στρατολογίαν καὶ τοὺς ἐκ πείνης θανάτους κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσημον στατιστικὴν, ὑπελείφθησαν μόνον 13000, καὶ αὗται παλαίους κατὰ τῆς πείνης καὶ τῶν κακουχιῶν. Εἰς 6500 καὶ πλέον ἀνέρχονται τὰ θύματα τὰ ὅποια προσέφερον ἐκεῖ ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὸν βωρὸν τὸν ἀπ᾿ αἰῶνος τῆς Νεοτουρκικῆς τυραννίας· μεταξὺ τούτων συγκαταριθμοῦνται καὶ πλέον τῶν 265 Σταυριωτῶν.

Ἴνα καταδειχθῇ ὅμως ὁ εἰδεχθέστατος τρόπος τῆς βαθμιαίας ἐξοντώσεως τῶν ἐν Ἄκ-δαγ ὁμογενῶν, ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ κατωτέρω ἐπισήμως ἐξηκριθώμενα. Ἐπὶ τὸ κράτος τῶν ἀπειλῶν καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ εἰσαχθέντος καὶ ἐκεῖ συστήματος διανομῆς τοῦ καθημερινοῦ βιοτιμίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν βεσικάδων, ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγγραφῶσιν ὡς Μουσουλμανοὶ ἐν τοῖς Ληξιαρχικοῖς βιβλίοις καὶ ἐκεῖνοι ὅσοι ἐκ τῶν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένων χριστιανῶν, ἐν προγενεστεραῖς ἐποχαῖς, συνῆψαν μετὰ τῶν Σταυριωτῶν ἐπιγαμίας. Οὐδέποτε ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου ἐγνώρισεν παρομοίον στραγγαλισμὸν τῶν συνειδήσεων καὶ χονδροειδεστάτην πλαστογραφίαν τοῦ στοιχειώδους ἀνθρωπίνου δικαίου.

Τρεῖς ἱερεῖς Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, Χριστιανοὶ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένοι, ὑπὸ τὸ κράτος

τῆς βίας καὶ τῶν ἀπειλῶν, διότι οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν συνῆψαν μετὰ Σταυριωτῶν ἐπιγαρίας, μετεμορφώθησαν ὡς διὰ μαγικῆς ράβδου εἰς Μουσουλμάνους δούλους τοῦ Θεοῦ « Ἀπουλλάχηδες » καὶ τὸ αἶσχος τοῦτο διεπράχθη ἐν μέσῳ εἰκοστῷ αἰῶνι καὶ παραμένει καὶ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν πρὸς ἐμπειγμὸν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ἀφορμὴ ἐγκαυχήσεως ἐκείνων ὅσοι ἐξακολουθοῦσιν εἰσεῖτι εἰς βαρὸς τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀπομεμακρυσμένων ἐκείνων καὶ ἀποκέντρων περιφερειῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὀργιάζοντες καὶ κακοὺργοῦντες.

Ἐναπόκειται ἤδη εἰς χεῖρας τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης νὰ ἐπιδραβεύσωσι τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῆς δρακὸς ἐκείνης τῶν ἡρώων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἧτις ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας ἀμόλυντον διεφύλαζεν ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ Μωαμεθανισμοῦ τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῆς συνείδησιν.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Περαίνοντες τὴν παροῦσαν συνοπτικὴν περὶ τῶν Σταυριωτῶν πραγματείαν φρονοῦμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι ἡ σοφιστεία καὶ τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς καταγωγῆς αὐτῶν προβαλλόμενα ἀστήρικτα ἐπιχειρήματα εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκμηδενίσωσιν ἱστορίαν 250 ἐτῶν, μεστὴν ἀπαραμίλλου ἡρωϊσμοῦ. Ἡ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας ἀποδοχὴ ξένης θρησκείας καὶ ἡ περίσσωσις ὑπὸ τὸν πέπλον αὐτῆς χιλιάδων ὁμαιμόνων καὶ ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν ἀποτελεῖ τὴν εὐγλωττον ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους ὅσοι σκοπίμως διαστρέφουσι τὴν ἱστορίαν.

**SISMANOGILIO
MEGARÒ**